

# ÉRTEKEZÉSEK

A

TÁRSADALMI TUDOM. KÖRÉBŐL.

---

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

**NYOLCZADIK KÖTET.**

---

A II. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZÖRKESEZTI

**PESTY FRIGYES**

OSZTÁLYTITKÁR.

---

**A M. T. AKADÉMIA**  
**FŐTITKÁRI HIVATALA**

BUDAPEST, 1887.

3 13602

Budapest, 1887. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

## TARTALOM.

- I. szám. Montesquieu elmélete. Schvarcz Gyulá-tól.
- II. » Fegyházi tanulmányok. I. Illavai fegyház. Tóth Lőrincz-től.
- III. » A szerzői jogról szóló törvény. (XVI. t.-cz.) Apáthy István-tól.
- IV. » További adalék a görögök politikai irodalmának kritikai történetéhez. Schvarcz Gyulá-tól.
- V. » Okirati bizonyítás a középkori magyar perjogban. Hajnik Imré-től.
- VI. » Melyik görög állam közelítette meg a képviseleti rendszer alap gondolatát. Schvarcz Gyulá-tól.
- VII. » A népoktatás hazánkban 1869—1884. Láng Lajos-tól.
- VIII. » Emlékezések a nemzetközi börtönügyi congressusra Rómában 1885. (nov. 16—24.) Tóth Lőrincz-től.
- IX. » Gondolatszabadság és Ódon tömeguralom. Schvarcz Gyulá-tól.
- X. » A két utóbbi évtized államformatani irodalmának kritikai méltatásához. Schvarcz Gyulá-tól.



**ÉRTEKEZÉSEK**  
A TÁRSADALMI TUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

A II. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

**PESTY FRIGYES**

OSZTÁLYTITKÁR.

---

VIII. KÖTET. VII. SZÁM.

---

A

**NÉPOKTATÁS HAZÁNKBAN**

1869—1884.

**LÁNG LAJOS,**

L. TAGTÓL.

(SZÉKFOGLALÓ ÉRTEKEZÉS.)

(Olvastatott a M. T. Akadémia II. osztályának ülésén, 1886. márcz. 5.)

—Ára 40 kr.—

BUDAPEST, 1886.



A

# NÉPOKTATÁS HAZÁNKBAN

1869—1884.

L Á N G L A J O S,

L. TAGTÓL.

(SZÉKFOGLALÓ ÉRTEKEZÉS.)

(Olvastatott a M. T. Akadémia II. osztályának ülésén, 1886. márcz. 5.)

---

BUDAPEST, 1886.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.



## A népoktatás hazánkban.

1869—1884.

A népiskolára vonatkozó legrégibb adatokat a közoktatási minisztérium második jelentése tartalmazza, melyet már Pauler miniszter adott ki, és ha nem csalódunk, Molnár Aladár fogalmazott. Ez adatok az 1842. 1857. és 1865. évekre vonatkoznak, s a következőkben foglalhatók össze. Az iskolába járók száma e három év alatt volt: 691,776, 828,500 és 985,000. Az iskolák száma 8,862, 12,076 és 13,245. A tanítóké 9,049, 12,861 és 17,792. A mivel szemben 1869-ben volt 1.152,115 iskolába járó gyermek, 13,798 iskola és 17,792 tanító.

A hazai közoktatásról szóló azon első és egyetlen jelentés, melyet a magyar modern közoktatás nagy apostola és megteremtője, br. Eötvös József tett közzé, erélyes nagy vonásokban igen sötét képet ad még az utolsó évről is. Időzzünk egy pillanatra e kezdetleges és szomorú viszonyoknál, hogy annál jobban örvendhessünk a fejlődésnek, melyet tapasztalni fogunk, és annál elfogulatlanabbak lehessünk a még mindig mutatkozó hiányok és fogyatkozások megítélésénél, az elérendő czélok kitűzésénél.

1869-ben 11,903 község közül 1712-ben nem volt egyetlen iskola sem. S ez még nem a legnagyobb baj, mert ezek jobbára kisebb községek, hol átlag 30—60 gyermek nő fel tanulás nélkül. Sokkal nagyobb baj, hogy a nagyobb városokban szintén mindenütt aránytalanul kevesek voltak az iskolák a kellő számú gyermekek befogadására. Szegeden, Szabadkán, Debreczenben, Kolozsvárott, Kecskeméten, Pozsonyban, Temesvárott, Kassán, az ország legfőbb értelmi gyűpontjaiban a népiskolákban nem fért el a tanköteles gyermekek fele, harmada, olykor alig több, mint egy negyede. Arról nem is szólva, hogy a tanhelyiségek legnagyobb része, melyekben sokszor 200 gyermek is szorongott egész napon át, egyáltalán nem érdevelte meg az emberi hajlék, nem hogy az iskola nevét.



Hasonló sőt még komorabb képet kapunk a tanítókról. 1.152,115 iskolabajáró gyermekre jutott 17,792 tanító. E szám elégtelen volt már az iskolabajárók akkori tömegéhez képest. Mert igaz ugyan, hogy átlag 70 tanuló jutott csak 1 tanítóra, minthogy azonban sok kis községben 20—30 tanuló esik egy tanítóra, a nagyobb községekben sok helyütt 200 gyermek is jutott egy oktatóra. Nem szabad azonban feledni, hogy azok száma, a kik tanításban nem részesültek, 1.132,626-ra ment, és így majdnem egyenlő volt azokéval, a kik tényleg iskolába jártak. Közel még egyszer annyi tanuló mellett 10,000-nél valamivel többre teszi a jelentés azon tanítók számát, a kikre még szükség van, hogy a hiányzó iskolákat felállítani és kellő tanerővel ellátni lehessen. Az időt azonban, a mely alatt ez eredmény bekövetkezhetik, a legjobb akarat s a legnagyobb áldozatkészség mellett is, legalább 15 évre teszi ezen 1870-ben közzétett jelentés, s e részben főleg a tanítóképezdek szaporítását és internatussal való ellátását követeli.

Az oktatók elégtelen számánál is leverőbb jelenség a működő tanítók nagy részének képzetlensége, hogy ne mondjuk egyenesen, tudatlansága. A tanítók legnagyobb része nem ismeri a legegyszerűbb taneszközöket, térképeket, földgömböket, természetrajzi ábrákat, és azért természetesen a tanításra nem is használhatja. A természettani legközönségesebb ismereteknek oly hiját mutatják, hogy, tanfelügyelők jelentése szerint, több helyen a villámot vagy az u. n. mennykövet, mint a felhőkből aláhulló kocsonyás anyagot vagy éppen mint követ ismertették a gyermekek előtt. Még ezt is felülmulja azonban egy másik adat, a mely szerint csak egy megyében: Zemplénben 17 oly felekezeti tanító volt, a ki írni nem tudott. De a tanítók képzetlensége és tudatlansága sem képezi az utolsó bajt. Mert hozzájárul még ehhez a legtöbbször mondhatatlanul silány fizetése, a mely mellett éppen a jobbak mindenféle más keresettel, kántorsággal, sőt jegyzőséggel is kénytelenek foglalkozni, a mikor aztán sikeres tanítói működést még csak remélni sem lehet.

Mindezeket szem előtt tartva, a jelentés a népoktatás céljára ekkor fordított 3.760,112 forintot fölötte kevésnek tartja, és tovább menve megkísérli meghatározni azon összeget, a melyre szükség volna. Szám szerint csak a személyi

szükségleteket sorolja, 25,000 rendes tanító fizetését 300 frtjával és 3500 segédtanítóét 200 frtjával. Ez maga kitesz 8.200,000 forintot. S minthogy ez összegben a dologi kiadások sem szerepelnek, legalább 8.500,000 forintot tart szükségesnek arra, hogy népoktatásunk kellő karba helyeztessék.

Egy további akadály gyanánt említi a jelentés a szülők közönyét, idegenkedését, sőt sok helyütt merő ellenszenvét az iskolák ellen. A mulasztásokat csak kisebb részben tulajdonítja a szegénységnek, jóval nagyobb részben a szülők balvéleményének, mert több eset merül föl, hogy épp a jobb módu szülők 8—10 forintot is ígérnek a tanítónak, ha nem jelenti fel gyermekeik mulasztását a tanfelügyelőnek. E szerencsétlen előítélet mutatkozik még abban is, hogy számtalan szülő, kinek az pedig módjában állana, a legolcsóbb tankönyveket és taneszközöket sem akarja gyermekeinek megszerezni. S hogy a nehézségekkel végezzünk, meg kell említenünk még a felekezeti féltékenységet, mint a nem legkisebbet azon beláthatatlan számu tényezők közt, melyek népoktatásunkat akkori kezdetleges állapotára kárhoztatták és további fejlődésében feltartóztatták.

A sok sötét vonás mellett van azonban a fénynek is egy sugára, a derűnek is egy mosolya. Az érdeklődés, mondhatni lelkesedés, mely sok helyütt, különösen nyilvános alkalmakkal, községeknél úgy, mint egyeseknél, a tanfelügyelő ünnepélyes fogadtatásában nyilvánul, de fájdalom, ritkán jelenkezve másban mint buzgó óhajásokban az iránt, hogy »népnevelés jöjjön el a te országod«, vagy legfőlebb hangzatos ígéreteken, de a mely ritkán éli túl a magasztos pillanatokat, és azután csak hazajáró lélek gyanánt kísért a tanfelügyelők panaszos aktáiban.

Ha véletlenül elfeledtem volna, kell-e még külön figyelemzetnem, hogy e jelentés hazánkra vonatkozik.

Láttuk a kezdetet, a honnan kiindulni kellett, most lássuk a fejlődést, melyet az utolsó tizenhat év felmutathat. A részletezést illetőleg meglehetősen ragaszkodtunk a jelentések beosztásához és foglalkozni fogunk: 1. a tankötelességekkel, 2. az iskolabajárókkal, 3. az iskolába járás eredményeivel, 4. az iskolákkal, 5. különösen az állami iskolákkal, 6. a tanítókkal és a tanítás eredményével, 7. az iskolák és tanítók anyagi viszonyaival, és 8. a népoktatással kapcsolatos tanintézetekkel.



## I.

Népiskolai statisztikánk első tárgyát a tankötelesek száma és aránya képezi. Törvényünk, az 1868. XXXVIII. t. cz. 1. §-a szerint: a tanköteles kor a befejezett 6 évtől a befejezett 15 évig terjed. E kilencz évre terjedő korosztály az 1880-iki népszámlálás szerint, népességünknek mintegy 18<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-át teszi. A hivatalos kimutatásokban (l. az I. táblát) a tankötelesek aránya mindazáltal nem igen haladja túl a 16<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ot. E számnál nagyobb arányt csak 1869-ben és 1870-ben találunk. E két adat hitelességét azonban az utóbbi jelentések kétségbevonják. 1871-ben 15.90<sup>o</sup>/<sub>o</sub> még a tankötelesek aránya. Ettől fogva fokozatos hanyatlást látunk 1879-ig, a midőn a tankötelesek aránya 15.14<sup>o</sup>/<sub>o</sub>. Ez arány csekélységénél azonban kétségtelenül nagy része van azon körülménynek, hogy 1879-ben a valóságos népszám csekélyebb volt, mint az, a mely a népmozgalmi adatok nyomán az arány-kiszámítás alapjául szolgált. 1880-tól végre majdnem folytonos fejlődést mutat a tankötelesek száma, a mennyiben 15.28, 15.32, 15.88, 15.87 és 16.09<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ot tesz az utolsó év alatt. Hasonlókép emelkedést mutat ez időszak alatt a tankötelesek absolut száma, mely az 1880-iki 2.097,490-ről 2.278,917-re emelkedett 1884-ben. Bármily öröndetes legyen is ez emelkedés, az országos statisztikai adatok, úgy látszik, oda mutatnak, hogy az iskolai hatóságok által kimutatott szám még mindig elmarad a valóság mögött.

Megerősít e föltevésben egy részletes kimutatás (l. a II. táblát), mely törvényhatóságokként adja a tankötelesek számát 1884-ről s a megfelelő korosztály arányát az 1880. népszámlálás szerint. E kimutatás szerint ugyanis csak Békés, Sopron, Szatmár, Brassó, Gömör és Temes mutat több tankötelest 1884-ben, mint a mely számot ad a megfelelő korosztály 1880-ban.

E kimutatásból egyébiránt láthatjuk azt is, mily végtelen nagy eltéréseket mutat a tankötelesek aránya a különböző törvényhatóságok szerint. A maximumot Békés adja 1000 lakosra 203-mal, a minimumot Torda-Aranyos 113-mal.

Egyenkint tekintve a törvényhatóságokat, 1000 lakó után 200-nál több tankötelest mutat fel Békés;



190—200 tankötelest Sopron, Fiume és Szatmár ;

180—190-et Brassó, Veszprém, Szepes, Győr, Komárom, Bars és Arad ;

170—180-at Fehér, Ung, Sáros, Árva, Trencsén, Gömör, Zólyom, Esztergom, Nyitra, Turócz, Vas, Csik, Csanád, Temes, Máramaros, Bereg, Pozsony, Bács és Zala ;

160—170-et Tolna, Somogy, Moson, Udvarhely, Zemplén, Pest, Heves, Hont, Borsod, Háromszék, Krassó és Liptó.

Mindezen törvényhatóságokban az arány meghaladja az országos átlagot.

150—160 tankötelest mutat Maros-Torda, Ugocsa, Nógrád, Budapest, Abauj-Torna, Hajdú, Torontál, Bihar, Jász, Szeben, Szilágy, Csongrád és Fogaras ;

140—150-et Nagy-Küküllő, Baranya, Hunyad, Alsó-Fehér és Szabolcs ;

130—140-et Szolnok-Doboka és Kolozs ;

120—130-at Besztercze-Naszód ;

110—120-at Kis-Küküllő és Torda-Aranyos.

A tankötelesek csekély száma egyes, főleg nem magyar ajku megyékben, első tekintetre szembeötlik. S habár, mint azt a táblázat mutatja, ugyanott az ifjabb korosztályok is jóval csekélyebbek, az arány még így is igen kedvezőtlen marad. A mi a főváros kisebb arányát illeti, az első sorban szintén azzal függ össze, hogy itt, mint a nagyobb városokban általában, az ifjabb korosztály is csekélyebb, 1000 lakóra 160. Arra azonban, hogy a tankötelesek aránya még ezen is alul maradjon, összesen 155-öt téve 1000 lakóra, semmi elégséges okot nem látunk, kivált ha tekintetbe vesszük, hogy egyes, habár kevés törvényhatóságokban, a tankötelesek száma meg is haladja az illető 6—15 éves korosztályban lévők számát.

A tankötelesek megoszlása a 6—12 és 13—15 éves két korosztály között (l. az I. táblát) csak némi eltérést mutat az egész tizenhat éven át. Eltekintve a legkorábbi és nem igen megbízható adatoktól, 1872—1875-ig általában 27 és 28% közt maradt a második korosztály, 1875 után ellenben 28 és 29% közt mozog az arány. Az utolsó év mindazonáltal csökkenést jelez a felsőbb korosztálynál, úgy általán mint viszonylag

a mennyiben a 13—15 éves tankötelesek száma, mely 1883-ban 640,183-at (28.55<sup>o</sup>/<sub>o</sub>) tett, 1884-ben 638,764-re (28.05<sup>o</sup>/<sub>o</sub>) szállt le.

A tankötelesek vallását illetőleg (l. a III. táblát) legalább az utolsó négy évben azt tapasztaljuk, hogy a római katolikusok általában és viszonyosan gyarapodnak 979,331-ről illetőleg 46.20<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról, 1881-ben 1.107,394-re illetőleg 48.64<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra; a görögkatolikusok fogynak 246,730-ról, 11.12<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 233,533-ra 10.26<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra; még inkább a görög keletiek 323,250-ről, 15.25<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 292,989-re, 12.86<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra; az ágostaiak ellenben szaporodnak általán 181,481-ről 191,393-ra, de csökkennek viszonylag 8.57<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 8.41<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra; a helvétek ismét szaporodnak általán úgy, mint viszonyosan 295,619-ről, 13.96<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 327,035-re, 14.36<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra; hasonlókép az unitáriusok 7,378-ről, 0.35<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 9,030-ra, 0.40<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra; nemkülönben a mózeshitűek 85,887-ről 115,260-ra, illetőleg 4.05<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 5<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra.

Tekintve a tankötelesek anyanyelvét (l. a IV. táblán) 1881-ről 1884-re a magyarok gyarapodtak általán és viszonylag 950,749-ről, 44.86<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 1.106,458-ra, 48.56<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra; a németek ellenben gyarapodtak általán 309,971-ről 315,785-re, de csökkentek viszonylag 14.62<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 13.87<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra; a tótok csökkentek általán úgy, mint viszonylag 323,619-ről, 15.27<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 309,732-re, 13.61<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra; hasonlókép az oláhok 382,453-ről, 18.04<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 362,812-re, 15.94<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra; a horvátok és szerbek szaporodtak általán 91,431-ről 98,684-re és majdnem változatlanok viszonylag 4.31<sup>o</sup>/<sub>o</sub> 1881-ben és 4.35<sup>o</sup>/<sub>o</sub> 1884-ben; végre a ruthének gyarapodtak általán 61,473-ről 67,359-re és viszonylag 2.90<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 2.96<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra.

## II.

A tankötelesek viszonyánál jóval fontosabb a tényleg iskolába járóké. S e részben már valóban folytonos és fokozatos emelkedést tapasztalunk az egész 16 éven keresztül, a mennyiben az iskolábajárók száma 1.106,904-ről 1.800,731-re és ezeknek a tankötelesekkel viszonyított aránya 47.84<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 79.08<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra emelkedett 1869-től 1884-ig. S habár a legnagyobb gyarapodások az első évekre esnek, hol például 1872-ben több mint



140,000-rel szaporodott az iskolábajárók száma, míg 1879-ben alig 17,000-et tett a növekedés, sőt 1880-ban némi csökkenés is mutatkozik, a mennyiben az iskolábajárók száma 1.644,803-ról leszállt 1.619,692-re, — az utolsó négy év mégis átlag évi 40—50,000-nyi szaporodást mutat. És még ennél is érthetőbben beszél talán az az egybevetés, hogy míg 1872-ben 765,097-re ment azon tankötelesek száma, a kik nem jártak iskolába, 1884-ben azok száma leszállt 476,186-ra.

Az egyes törvényhatóságok e részben is nagy eltéréseket mutatnak. (I. a. VI. táblát). Ha ugyanis tekintjük a tankötelesek mily százaléka járt tényleg iskolába 1884-ben, akkor azt látjuk, hogy a maximumot Baranya adja 97.1 0/0-kal, a minimumot Máramaros 39.3 0/0-kal. Az egyes törvényhatóságokat közelebről szemlélve

90 0/0-nál többet mutat Baranya, Moson, Vas, Fehér, Esztergom, Szepes, Nyitra, Zólyom, Nagy-Küküllő, Komárom és Győr;

80—90 0/0-ot Tolna, Veszprém, Hont, Gömör, Bars, Sopron, Somogy, Sáros, Pozsony, Abaujtorna, Udvarhely, Temes, Brassó, Hajdu, Szeben, Trencsén, Árva, Pest, Bács, Liptó, Fiume, Nagy-Küküllő, Szabolcs, Nógrád, Budapest és Háromszék;

70—80 0/0-ot Fogaras, Jász, Beszterce-Naszód, Zala, Torontál, Csongrád, Heves, Borsod, Csík, Csanád, Kolozs, Zemplén, Békés és Bereg;

60—70 0/0-ot Ung, Arad, Turóc, Krassó, Maros-Torda, Torda-Aranyos, Hunyad, Bihar, Ugocsa és Alsófehér;

50—60 0/0-ot Szilágy és Szolnok-Doboka;

40 0/0-on alúl marad Szatmár és Máramaros.

Az országos átlagon 79.1 0/0-on felül van 39, azon alúl marad 26. A 39 kedvezőbb közül 20-ban van a magyar elem absolut vagy relativ többségben. A 26 kedvezőtlenebb közül 12 esik a magyar többségre. Hogy a magyar elem általában jobb arányokat mutat, az kétségtelen ugyan, de egészen más kérdés az, hogy az általa feltüntetett arány valóban kielégítő-e? Mert ha azt látjuk, hogy a legkedvezőbb 11 törvényhatóság között majdnem fele nem magyar többségű, hogy olyan megyék, mint Jász, Zala, Csongrád, Heves, Csík, Borsod, Csanád, Zemplén



és Békés, az átlagon alúl maradnak, akkor az a tudat, hogy a legkedvezőtlenebb 60<sup>o</sup>/o-on alúl maradó megyék közt csak elvéte fordul elő 3 magyar többségű törvényhatóság, nem nyujt elég vizasztalást.

Az iskolába járók megosztását tekintve, az egyes iskolák szerint (I. az V. táblát), azt látjuk, hogy 1872-től fogva, a mióta részletesebb adataink vannak, 1884-ig az elemi iskolákba járók száma 1.124,020-ról felszaporodott 1.368,708-ra, az ismétlő iskolákba járóké 204,539-ről 384,233-ra, a felső nép- vagy polgári iskolákba járóké 10,196-ről 15,947-re, a közép-tanodákba járóké 14,024-ről 26,517-re, ellenben a magánintézetekbe járóké csökkent 21,677-ről 5,326-ra. Az utóbbiak feltünő csökkenését 1880-ban 19,840-ről 5,452-re nem találjuk eléggé megmagyarázva. S így erről nem szólhatunk. A mi azonban a többieket illeti, melyek ily ugrásos változásokat nem mutatnak, láthatjuk, hogy a gyarapodás a legerősebb a közép-tanodába járóknál, a mi talán nem föltétlenül örvendetes jelenség. Megnyugtatóbb már az, hogy az ismétlő és felsőbb nép- és polgári iskolák látogatottsága gyorsabban nő, mint más iskoláké általában. Igen szemléltetőleg mutatják ezt az arányszámok. Mert a míg 1872-ben az iskolábajárók 81.78<sup>o</sup>/o-a jutott az elemi iskolákra, 14.88<sup>o</sup>/o-a az ismétlő és 0.74<sup>o</sup>/o-a a felsőbb nép- és polgári iskolákra, addig 1884-ben, noha az elemi iskolákba járók száma általában növekedett, csak 76.00<sup>o</sup>/o jutott az elemiekre, 21.34<sup>o</sup>/o az ismétlőkre és 0.89<sup>o</sup>/o a felső nép- és polgári iskolákra.

De az elért eredmény még sem lehet kielégítő, mert midőn 1884-ben 1.638,153 a 6—12 éves tankötelesek közül 1.395,689, tehát 85.10<sup>o</sup>/o járt elemi iskolába, a 638,764 13—15 éves tanköteles közül csak 405,042, tehát 63.41<sup>o</sup>/o járt tényleg iskolába.

Az iskolábajárás jóval fontosabb számait és arányait illetőleg adataink messzebbre, egészen 1869-ig, illetőleg 1870-ig mennek vissza. A mi először az iskolábajárók vallását illeti, (I. a VII. táblát) a római katolikusok gyarapodtak 1869-ről 1884-re általán 592,572-ről 944,222-re és csökkentek viszonylag 53.54<sup>o</sup>/o-ról 52.44<sup>o</sup>/o-ra, hasonlólag a görög katolikusok gyarapodtak általán 99,091-ről 137,218-ra és csökkentek viszonylag 8.95

$\frac{0}{100}$ -ról  $7.62\frac{0}{100}$ -ra; a görög keletiek gyarapodtak általán 88,599-ről 194,849-re és viszonylag  $8.00\frac{0}{100}$ -ról  $10.82\frac{0}{100}$ -ra; az ágostaiak gyarapodtak általán 118,463-ről 170,420-ra és csökkentek viszonylag  $10.70\frac{0}{100}$ -ról  $9.46\frac{0}{100}$ -ra; a helvétek gyarapodtak általán 168,975-ről 259,164-re és csökkentek viszonylag  $15.27\frac{0}{100}$ -ról  $14.39\frac{0}{100}$ -ra, az unitáriusok emelkedtek általán, 4,443-ről 7,106-ra, de változatlanul  $0.40\frac{0}{100}$ -ot tesznek viszonylag, míg a mózeshitűek gyarapodtak általán 34,761-ről 87,178-ra és viszonylag  $3.14\frac{0}{100}$ -ról  $4.84\frac{0}{100}$ -ra.

Valódi emelkedést a zsidókon kívül tehát csak a görög-keletiek mutatnak. Igen komoly és meggondolandó jelenség, a melynek fontosságát egyáltalán nem csökkenti az a körülmény, hogy a hivatalos kimutatás számítása szerint, a görög-keletiek-nél majdnem a legkevesebb ma még a tankötelesek közt az iskolábajárók aránya. E számítás szerint ugyanis 1000 tanköteles közt iskolába jár ágostai 892, római katolikus 856, helvét 792, unitárius 787, mózes 756, görög-keleti 665, görög katolikus 587. A görög-keletiek jóval kedvezőbb fejlődése minden más keresztény felekezettel szemben figyelmet érdemel még így is, mert nagyon megszoktuk már e felekezetet olybá venni, mint a mely éppen nem versenyezhetne többi keresztény társaival.

Az iskolábajárók anyanyelvét illetőleg (l. a VIII. tábla) 1869-ről 1884-re, a magyarok gyarapodtak általán 538,612-ről 911,715-re és viszonylag  $48.66\frac{0}{100}$ -ról  $50.63\frac{0}{100}$ -ra; a németek gyarapodtak általán 215,320-ről 282,378-ra, és csökkentek viszonylag  $19.45\frac{0}{100}$ -ról  $15.68\frac{0}{100}$ -ra; a tótok gyarapodtak általán 158,146-ről 262,804-re, és noha kisebb mérvben gyarapodtak viszonylag is  $14.28\frac{0}{100}$ -ról  $14.59\frac{0}{100}$ -ra; az oláhok gyarapodtak 126,163-ről 212,130-ra és viszonylag  $11.40\frac{0}{100}$ -ról  $11.78\frac{0}{100}$ -ra; a horvátok gyarapodtak általán 18,346-ről 29,396-ra és viszonylag  $1.65\frac{0}{100}$ -ról  $1.63\frac{0}{100}$ -ra csökkentek; a szerbek gyarapodtak általán 17,784-ről 45,778-ra és viszonylag  $1.61\frac{0}{100}$ -ról  $2.54\frac{0}{100}$ -ra; a ruthének gyarapodtak általán 32,633-ről 44,546-ra és csökkentek viszonylag  $2.95\frac{0}{100}$ -ról  $2.48\frac{0}{100}$ -ra.

A magyar mellett tehát, általán úgy, mint viszonylag még a tót és az oláh, és főleg a szerb emelkedett, a mi újabb bizonyíték a görög-keleti vallásnál tapasztalt általános



úgy mint viszonyos emelkedés mellett. Minden többi nemzetiség viszonyosan csökkenést mutat, habár általában szaporodott is. Nem kevésbé komoly jelenség az, a mit a hivatalos jelentés 1884-re az egyes nemzetiségeknél a tankötelesek tényleges iskolábajárását illetőleg kiszámít. Mert e szerint 1000 tanköteles közt iskolába járt német 894, tót 846, magyar 824, horvát 775, szerb 750, ruthen 669, oláh 586. Az oláhok és szerbek tehát átlag kisebb szorgalmat tanusítanak, mint a magyar ma még; de az első helyet azért még sem foglaljuk el, mert nemcsak a németek, de még a tótok is megelőznek bennünket.

### III.

Az iskolába járás eredményeit illetőleg semmivel sem megnyugtatóbbak adataink. Mert ha van is kétségtelen fejlődés, nemzetiségi szempontból itt sem lehetünk megelégedve. A népoktatási törvény 54. §-ának megfelelőleg az egész szorgalmi időn át az iskolába járt 1869-ben 55.99<sup>o</sup>/<sub>o</sub>, 1884-ben ellenben 85.88<sup>o</sup>/<sub>o</sub>. Tankönyvvel birt 1869-ben a tanulók közt 81.42<sup>o</sup>/<sub>o</sub>, 1884-ben 90.80<sup>o</sup>/<sub>o</sub>. A kilépéskor jól tudott írni és olvasni 1869. 62.49<sup>o</sup>/<sub>o</sub>, 1884-ben 90.05<sup>o</sup>/<sub>o</sub>. Az egyetlen mozzanat, a melynél nem mutatkozik fokozatos haladás, az a szorgalmi idő alatt elkövetett mulasztások büntetése. Mert noha a mulasztások száma évről-évre nő, a mi egyébiránt inkább a pontosabb feljegyzésnek lesz tulajdonítandó, és így magában még nem képezne nagyon kedvezőtlen jelt — másrészt a büntetések száma és aránya rendkívül változó, és a mellett az utolsó időben inkább lazulásra mint a szigor növekedésére enged következtetni. Mert habár a mulasztások száma 1.512,109 esetről 18.470,321-re növekedett, a büntetések száma leszállt 198,448-ról 119,635-re, az arány 13.13<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 2.26<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra, noha közbe-közbe, így 1877-ben és 1878-ban, 1880-ban és 1881-ben jóval nagyobb szigort látunk kifejtve, a mennyiben például különösen 1880-ban a büntetések száma 2.601,444-re és azok aránya 17.58<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra is emelkedik. Nagyon jól tudjuk, hogy e részben igen sok akadály forog fenn, de a jelen esetben tapasztalt szükséges enyhesség még sem tekinthető a helyes középútnak, főleg azok után, a miket



e részben a bevezetésben olvastunk, hogy t. i. sokszor a jobb módu szülők kényszerítik így a mulasztásra gyermekeiket.

Az iskolábajárás eredményeit törvényhatóságunként is ismerjük 1884-ben. (l. a X. táblát). Ez évben ugyanis az iskolábajárók közül a télen-nyáron, tehát az egész szorgalmi időn át bejárók tekintetében:

100<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ot mutat Brassó, Fiume, Fogaras, Kis-Küküllő, Moson, Udvarhely, tehát 6;

90—100<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ot, Torontál, Hunyad, Temes, Baranya, Nagy-Küküllő, Turócz, Abaujtorna, Pozsony, Besztercze-Naszód, Háromszék, Trencsén, Hajdú, Hont, Bereg, Szepes, Gömör, Liptó, Jász, Arad, Somogy, tehát 20;

80—90<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ot Heves, Nyitra, Pest, Vas, Budapest, Bács, Békés, Veszprém, Szeben, Zala, Zemplén, Árva, Komárom, Torda-Aranyos, Győr, Bihar, Sopron, Szatmár, Csongrád, Fehér, Sáros, tehát 21;

70—80<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ot Nógrád, Tolna, Esztergom, Zólyom, Máramaros, Szabolcs, Csik, Szilágy, Szolnok-Doboka, Kolozs, tehát 10;

60—70<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ot Csanád, Ung, Ugocsa, Bars, Krassó, tehát 5.

50—60<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ot Alsó-Fehér, Borsod, tehát 2;

50<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-on alúl marad Maros-Torda, tehát 1.

Ha ez osztályokon nemzetiségi szempontból végig nézünk, azt látjuk, hogy a legkedvezőbb 6 törvényhatóság közt csak 1 magyar van; a következő 20 közt 7 a magyar; a harmadik osztályu 21 közt már 16, a negyedik csoportban 10 közt 5 a magyar, s az ezután következő 8 közül is még 3 törvényhatóságban van a magyar elem többségben, sőt a legrosszabb megye szintén olyan, melyben mi vagyunk túlsúlyban. Ha még hozzáveszszük, hogy maga a főváros is, hol a mezei munka és az iskola-hiány nem szolgálhatnak oly mértékben mentségül, hogy tehát a főváros is a harmadik csoportban 86.5<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-kal szerepel, ezek ismét nem oly jelenségek, melyeket kielégítőknak lehetne nevezni.

## IV.

Az iskolák száma, egy-két korábbi év kivételével, folytonos gyarapodást mutat. Ez egy 1874. és 1875. évi csökkenés is maga, egy akkori jelentés szerint valószínűleg csak a felvételek kezdetleges pontatlanságával vagy tájékoztatlanságával függ össze. Az iskolák száma 1869-től 1884-ig 13,798-ról 16,205-re emelkedett. S ha az utóbbi évek átlag nem mutatnak is oly rohamos emelkedést, mint az elsők, ez összefügg azzal, hogy későbben szigorúbban jártak el, és pedig igen helyesen, sok már fennállott, de rossz iskola bezárásánál. Ha van a mi részben némi aggodalmat költhet, úgy ez egyedül az a körülmény, hogy az iskolák felállításánál legujabban nem figyelnek talán eléggé arra, hogy a községek egyáltalán ne maradjanak iskolák nélkül. Mert igaz ugyan, hogy az ilyen községek száma 1,598-ról 1869-ben 305-re szállt le 1884-ben, de másrészt az is kétségtelen, hogy az utóbbi időkben az ilyen községek száma már jóval csekélyebb is volt, és például 1881-ben 231-re szállt le.

S ez kétségkívül szomorú, mert itt nem azon községekről van szó, melyek esetleg más község iskolájába küldhetik gyermekeiket vagy másokkal együtt tartanak iskolát, hanem azokról, melyek általában iskolához hozzá nem juthatnak. Az ilyen községek száma, mint látjuk, nem hogy csökkennék, hanem gyarapszik is egyes megyékben, mint Zemplénben (38), Zalában (40) és Hunyadban valóban roppant mérveket ölt.

Az iskolák megoszlását, tekintve jellegüket (l. a XII. táblát) 1869-ben csak községi és felekezeti iskolákat ismertünk. Azokra esett 479 vagyis 3.47 %, emezekre 13,319, vagyis 96.53. A következő 1870. és 1871. években kezd szerepelni néhány magániskola is, 176 és 254, a mely azonban újból csak 1878-ban fordul elő. Sokkal fontosabb az a változás, mely 1873-ban következik be az állami iskolák megjelenésével, a melyek száma akkor 53-ra megy, és eleinte lassú, de 1876. óta fokozottabb gyarapodással 1884-ben 503-ra növekszik. Fontos még a kimutatások szempontjából az 1880. év, a melytől fogva a felekezeti iskolák az egyes egyházak szerint külön is részleteztek



nek. A legújabb változás végre az, hogy 1883. óta mintegy 30 egyleti iskola is szerepel.

Ha az utolsó 1884. évet összehasonlítjuk 1880-nal, mint a mely évben már a mai megoszlás majdnem egész terjedelmében megvan, azt tapasztaljuk, hogy az állami iskolák 266 illetőleg 1.68<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 503-ra illetőleg 3.09<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra növekszenek; hasonlóképp növekszenek a községiek 1,669-ről illetőleg 10.54<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 1,844-re illetőleg 11.39<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra, míg ellenben a felekezeti csökkennek 13,722-ről illetőleg 86.72<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 13,651-re illetőleg 84.24<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra. Az egyes felekezetek közt hasonlóképp, úgyszólván, minden keresztény felekezet iskoláinak száma és aránya csökken: a római katolikusoké 5,411-ről 5,337-re és 34.26<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 32.93<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra, a görög-katolikusoké 2,220-ről 2,181-re 14.04<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 13.46<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra, a görög-keletieké 1,809-ről 1,797-re 11.43<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 11.09<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra, az ágostaiaké 1,443-ről 1,439-re 9.11<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról, 8.88<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra, a helvéteké, mint egyetlen kivétel, emelkedik ugyan általán 2,322-ről 2,332-re, de szintén csökken viszonylag 14.60<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 14.39<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra, az unitáriusoké csökken 68-ről 56-ra, 0.43<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 0.35<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra. Egyedül a mózes hitűeké növekszik úgy számban, mint arányban 449-ről 509-re és 2.83<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 3.14<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra. A magán iskolák gyarapodtak 167-ről 176-ra és 1.06<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ról 1.09<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra. Az egyleti iskolák száma 31, arányuk 0.19<sup>o</sup>/<sub>o</sub> volt 1884-ben.

Az iskolák fokozatát illetőleg (l. a. XIII. táblát) kétség-telenül tapasztaljuk, hogy az iskolák általános gyarapodása mellett inkább a felsőbb iskolák mutatnak nagyobb fejlődést. A míg ugyanis a jelentések csak 1870-ben emlitenek először ily tanintézeteket és a 13,987 elemi iskola mellett 45 felső és polgári iskolát emlitenek, addig ma 15,993 elemi iskola mellett 76 felső nép- és 136 polgári, összesen 112 ily nemű tanintézet van felsorolva, s a míg akkor a népiskoláknak alig 0.30<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-át ma 1.32<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-át teszik. Ez intézetek felállítása egyébiránt majdnem kizárólag az állam és községek részéről történik, a mint azt legjobban láthatjuk még abból a kimutatásból, mely az 1884. állapotot tünteti föl a fokozat és jelleg egybevetésével. Az összesen 212 ilyen iskolából esik ugyanis 53 az államra, 99 a községekre, 21 a római katolikusokra, 1 a görög-katolikusokra, 3 a görög-keletiekre, ismét 3 az ágostaiakra, 4 a



helvétekre, egy sem az unitáriusokra, 1 a mózes hitűekre; vagyis az államra és községekre 152, az összes felekezetekre 34 s a többi 26 marad a magánosokra és egyesületekre.

A tanítás nyelvét tekintve (l. a. XIV. tábla) az összehasonlítás alapjául 1869. után először csak az 1874. évet vehetjük, mert a közbeeső évekről vagy egyáltalán nincsenek, vagy más alapon gyűjtettek az adatok. Ezt szem előtt tartva, a magyar nyelvű iskolák száma évről évre megszakítatlan haladást mutat, 1869-ben volt 5,818 kizárólag magyar tannyelvű (42.17 ‰), 1884-ben találtatott 7,938 (48.98 ‰). Német iskola volt 1869-ben 1,232 (8.93 ‰), 1884-ben 676 (4.17 ‰). Tót 1869-ben 1,821 (13.20 ‰), 1884-ben 1,378 (8.50 ‰). Oláh 1869-ben 2,569 (18.62 ‰), 1884-ben 2,843 (17.55 ‰). Horvát 1869-ben 80 (0.58 ‰), 1884-ben sok hullámvás után ismét 80 (0.49 ‰). Szerb 1869-ben 153 (1.11 ‰), 1884-ben 247 (1.53 ‰). Ruthén 1869-ben 473 (3.43 ‰), 1884-ben 259 (1.60 ‰). Egyéb hazai nyelvű bolgár, vend, görög 1869-ben 20 (0.14 ‰), 1884-ben 18 (0.11 ‰). Magyarra vegyes 1869-ben 1,452 (10.52 ‰), 1884-ben 2,684 (16.56 ‰). Magyar nélkül vegyes nyelvű 1869-ben 180 (1.30 ‰), 1884-ben 82 (0.51 ‰).

E számokból láthatjuk, hogy valóban nagy fejlődést általában úgy, mint viszonylag csak a magyarra vegyes nyelvű iskolák mutatnak. Szaporodtak még, de már kisebb mértékben, habár úgy általában mint viszonyosan, a kizárólag magyar nyelvű iskolák is. Általán és viszonyosan gyarapodtak még a szerbek. Csak általában növekedtek, noha viszonyosan fogytak az oláhok. Általán változatlanok, de viszonylag csökkentek a horvátok. Általán és viszonylag csökkentek a tót, a német, a ruthén és mindenek felett a magyar nélkül vegyes nyelvű iskolák.

Összevetve az iskolák nyelvét azok jellegével (l. a XV. táblát) azt találjuk, hogy kizárólag magyar a tannyelv az állami iskoláknál 88.07, a községiéknél 57.28, a római katolikusoknál 55.48, a görög-katolikusoknál 7.01, a görög-keletiekénél 0.39, a helvéteknél 98.50, az ágostaiaknál 23.35, az unitáriusoknál 100.00, a mózes hitűeknél 72.30, a magániskoláknál 75.00 s az egyetieknél 93.55 ‰ arányban.

Magyar és magyarra vegyes nyelvűek az iskolák: az államiak 100.00, a községiek 80.97, a római katolikusok 77.18

a görög katolikusok 30.31, a görög keletiek 8.01, a helvétek 100.00, az ágostaiak 43.36, az unitáriusok 100.00 a mózes hitűek 97.44, a magánjellegűek 99.43, az egyesületiek 100.00<sup>o</sup>/o arányában.

Mindkét esetben tehát előljárnak az unitáriusok és helvétek és a magán és egyesületi iskolák. Ezek után jönnek a mózes hitűek, a községi, és a római katolikus iskolák. Jóval hátrább állanak már az ágostaiak, de még ezektől is messze elmaradnak a görög-katolikusok és főleg a görög-keletiek.

## V.

Az iskoláktól nem válhatunk meg a nélkül, hogy pár szót ne szenteljünk külön az állami iskoláknak, és nevezetesen az állami népiskoláknak. Az 1873-iki jelentés egész szárazon, hivatkozva a népoktatási törvény 80. §-ára, hogy t. i. ott, a hol a község nem tett eleget iskolatartási kötelességének, a közoktatási miniszternek jogában és tisztében áll államköltségen iskolát állítani és 52 községben fel is állította az állami népiskolát. A következő években felállított ily iskola 16, illetőleg az időközben megszűnt 4 levonással 12, majd 26 és 35. 1877-ben itt is éreztette magát egy pillanatra az ország kedvezőtlen pénzügyi helyzete. Csak 6 állami népiskola állított fel. De mintha az ország érezte volna, hogy e részben nem szabad takarékoskodni, 1878-ban ismét megindult az élénkebb tevékenység, és évenként szép számmal emeltettek állami iskolák, 1878-ban 41, azután 58, 14, 47, 33, 58 és végre 1884-ben egyszerre 68 állami népiskola keletkezett. Ha nem elégszünk meg a fősámokkal, hanem nézzük: mikép oszolnak meg az iskolák évről-évre az ország különböző nemzetiségű községei közt, azt fogjuk látni, hogy az állam éppen nem jár el szűkkeblűleg a nem magyar ajkúakkal szemben, mert évről-évre legfőlebb fele, olykor egy negyede sem esik az iskoláknak a magyar többségű községekre. S ha most mind a 450 fennálló állami népiskolát összefoglaljuk, azokból 148 esik a magyar többségű községekre, 105 az oláhokra, 85 a tótokra, 44 a németekre, 41 a ruthé-



nekre, 13 a vendekre, 7 és 7 a horvátokra és szerbekre. (L. a XVI. táblát).

Midőn az állam így a nem magyar ajkú községekről is gondoskodik, teszi azt természetesen a magyar állam érdekében, mert hiszen ez iskolák tannyelve a magyar. S a községek, melyek így saját áldozatuk nélkül a cultura részeseivé lesznek, nem panaszkodhatnak azért, hogy az nekik olyan nyelven adatik, a mely őket szorosabban és bensőbbben fűzi a nemzet egyeteméhez. Két fontos érdek találkozik tehát ez iskolák körül. A művelődésé úgy, mint az államé. S ha nézzük, mikép fejlődnek az iskolák, láthatjuk, azt is, hogy e kettős érdek mindig öntudatosabban bontakozik ki a különféle iskoláknak első tekintetre rendszertelen tömkelegéből. Az első évben az 52 hely, melyen állami iskola állíttatott, 28 törvényhatóságra oszlott szét, és nem volt törvényhatóság, melyben 4—5 iskolánál több állíttatott volna fel. Minél tovább megyünk, annál tervszerűbb a tevékenység, annál inkább szorítkozik egyes meghatározott pontokra, annál inkább egyesül a cultura és az állam érdeke. Leginkább mutatkozik ez 1881. óta, a hol egyes törvényhatóságra már 7, 8, 9 sőt 16 új állami iskola is esik, és 1884-ben a 68 új iskola már csak 24 törvényhatóság közt oszlik meg. (L. a XVII. tábla).

Ha végig tekintünk az állami iskolák mai megoszlásán megyék szerint, azt látjuk, hogy 20-nál több ily iskola áll fenn Pestmegyében (24), Trencsénben (26), Hunyadban (27), Torda-Aranyosban (28) és Beregben (40). Ellenben egy sincs Baranya, Békés, Csanád, Csik, Csongrád, Esztergom, Hajdú, Jász, Moson, Tolna és Veszprém megyékben. A megoszlás e módját helyeselhetjük a nélkül, hogy ez iskoláknak pusztán nemzetiségi célokat tűznénk ki. Hogy az állam ne törődjék a magyar ajkúakkal, ha azok szintén szegények, az bizonynyal helytelen felfogás. De hála isten, viszonyaink között a magyar megyék egyszersmind a jobb módúak is, és így az állam a cultura érdekében hozott áldozatokat nagyobb mérvben fordíthatja a nem magyar ajkuak segélyezésére, a nélkül, hogy az államfentartó magyar fajt háttérbe kellene szorítania.

Az eljárást természetesen legjobban tanulmányozhatjuk azon megyében, mely a legtöbb állami iskolát mutatja fel: Be-

regben. A negyven ilyen község közül, Munkácstól és Beregszásztól eltekintve, csak kettő magyar, Bucusu és Tivadar. A két déli járás' különben is tulnyomóan magyar, és azon nemmagyar ajku községek, melyekben ily állami iskolák állítottak, Macsola és Sztrabicsó, egészen körül vannak véve magyar ajku községektől. A középső munkácsi járásban már jóval kevesebb a magyar, a két éjszaki járásban meg éppen elenyésző. 20—30 ezer lakóra 1,500 magyar. De azért a hozott áldozatok itt sem maradnak meddők, mert ama községek a megye egyik szélétől a másikig, Ungtól Ugocsáig és Munkácstól fel Galicziáig egy összefüggő lánczolatot képeznek. Nem magokra hagyott szigetei, de egymást támogató szigetsoportja a culturának és magyarságnak, a mivelődésnek és hazafiságnak!

## VI.

A fönnebbiek után érdekes lesz tudni, milyen mérvben vannak az iskolák tanítókkal ellátva. Volt ugyanis a 16,205 iskolában 1884-ben 23,269 tanító. 1 tanító volt 12,763 iskolában (78.70<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), 2 tanító volt 1,960 iskolában (12.03<sup>o</sup>/<sub>o</sub>) 3 tanító volt 613 iskolában (3.78<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), 4 tanító volt 413 iskolában (2.55<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), 5 tanító volt 165 iskolában (1.02<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), 6 tanító 96 iskolában (0.59<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), 7 tanító 66 iskolában (0.40<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), 8 tanító 54 iskolában (0.33<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), 9 tanító 24 iskolában (0.15<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), 10 tanító 19 iskolában (0.11<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), 11 tanító 14 iskolában (0.09<sup>o</sup>/<sub>o</sub>) és végre 12 és több tanító volt 18 iskolában (0.11<sup>o</sup>/<sub>o</sub>). Mint e számok mutatják, az iskolák tulnyomó része 78.70<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-a csak egy tanítóval bir, s öt tanitónál többet csak 291 iskola (1.69<sup>o</sup>/<sub>o</sub>) mutathat fel.

A tanítók legnagyobb száma esett a községi és egyleti iskolákra 2.1 tanító, azután az állami iskolákra 2.0, a magániskolákra 1.8, az ágostai és mőzeshitü iskolákra 1.5, a római katolikus és helvéthitü iskolákra 1.4—1.2, a görög-keleti és unitárius 1.1, végül legkevesebb a görög-keletiekre átlag 1 iskolára 0.9 tanító.

Egy más helyütt közölt és némileg eltérő adat szerint a tényleges tanítók száma 23,158, betöltetlen maradt 135 állás, s így az állomások száma 23,293. Ezekből rendes tanító 20,249, 87.44<sup>o</sup>/<sub>o</sub>, segédtanító 12.56<sup>o</sup>/<sub>o</sub>. Legnagyobb a rendes



tanítók aránya az unitáriusoknál és mőzeshitűeknél 90, azután jönnek a görög-katholikusok, ágostaiak és az állami iskolák 89, a községiek 87, a görög-keletiek 86, a római katolikusok 84, és végül a magániskolák 78 s az egyletiek 75<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-kal.

Minősítésök szerint a 23,158 tanítóból okleveles 19,802 (85.51<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), oklevél nélküli 3,356 (14.49<sup>o</sup>/<sub>o</sub>). A legtöbb nem-okleveles tanítót alkalmaznak a görög-katholikus és az unitárius iskolák 30.9—30.6, azután a görög-keletiek 25.3, a helvétek 15.4, a római katolikusok 13.5, az ágostaiak 13.1, a magániskolák 12.4, a mőzeshitűek 9.6, és végül legkevesebbet a községiek 5.9, az egyletiek 4.7 és az állami iskolák 3.1<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-kal.

Nemőket illetőleg a 23,158 tanítóból férfi 20,580 (88.87<sup>o</sup>/<sub>o</sub>) és nő 2,578 (11.13<sup>o</sup>/<sub>o</sub>). Leggyakrabban találkozunk a nőekkel az egyleti iskolákban 62.5, a magániskolákban 56.5, az államiakban 33.4, a községiekben 21.2, a római katolikus 12.3 és még a mőzeshitűekben 9.0 százalékkal. Elenyésző mérvben alkalmaznak nőket a görög-keletiek 3.5, a helvétek 2.1, az ágostaiak és unitáriusok 1.6 és végül a görög katolikusok 0.5 százalékkal.

A tanítóknak a magyar nyelvben való jártasságát illetőleg az 1879. XVIII. t. cz. nagy változásokat vont maga után. A míg ugyanis 1879-ben 21,115 tanító között volt, a magyart anyanyelvi képességgel beszélt 15,426 (72<sup>o</sup>/<sub>o</sub>) érthetően, de kevesbbé 3,073 (14<sup>o</sup>/<sub>o</sub>) és egyáltalában nem beszélte 2,610 (12<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), sőt 306-ról nem is volt semmi adat — addig 1884-ben teljesen jól beszélt magyarul 19,121 (83<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), érthetően 938 (4<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), kevesbbé 1,857 (8<sup>o</sup>/<sub>o</sub>), egyáltalán nem 1,242 (5<sup>o</sup>/<sub>o</sub>).

Az iskolák különböző jellege itt is éreztette magát. Mert míg a helvét és állami iskoláknál alig fordult elő egy-két ily tanító, s az egyesületi, magán és mőzeshitű iskoláknál nem haladták meg a 3—4<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ot, a római katolikus és községi iskoláknál már fölemelkedtek 8<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra, az ágostaiaknál és görög katolikusoknál 26, a görög-keletieknél meg éppen 45<sup>o</sup>/<sub>o</sub>-ra.

A tanítók e haladásáról a magyar nyelvben még örvendetesebb, hogy, mint azt az utolsó évi jelentés említi, sok helyütt, a hol a tanító nem volt képes a törvénynek megfelelni, a helybeli lelkész önként vállalta magára e feladatot. S így magyarázható, hogy az 5,501 nem-magyar nyelvű iskola közül 5,317, tehát több 91<sup>o</sup>/<sub>o</sub> tényleg eleget tett a törvény azon in-

tézkedésének, hogy a magyar nyelv kötelező tantárgy gyanánt taníttassék.

Ez öröndetes tanítási eredménnyel szemben áll azonban az utolsó jelentés azon beismerése, hogy a 16,205 iskola közül 1884-ben csak 10,880-ban adattak elő a tantárgyak helyes pædagogiai elvek szerint. Más szóval 1000 közül csak 705 felelt meg e követelményeknek, míg 295 nem felelt meg azoknak.

## VII.

Népoktatási viszonyaink fejlődését talán mi sem tünteti föl hibebben, mint ha azt vizsgáljuk: miképen fejlődtek jövedelmei és kiadásai, miképen a források, a melyekből az elsők vétettek, s a czélok, melyekre az utóbbiak fordítottak. Lássuk tehát először a kiadásokat.

A népiskolák kiadása (l. a XVIII. tábla) 1869-ről 1884-re 3.760,123 frtról 12.917,473 frtra, tehát az eredeti összegnek majdnem négyszeresére emelkedett. Még ennél is fontosabb azonban azon arány változása, melyben e kiadások a személyiek és dologiak közt megoszlottak. 1869-ben a 3.760,123 frtból 347,175, tehát alig 10 % fordítottak a dologiakra. 1884-ben a 12.917,475 frtból 3.028,363 szolgált ily czélra. És ez természetesen nem jelenti azt, hogy a dologi kiadások fokozása a személyiek rovására ment. Ellenkezőleg, mert a míg 1869-ben egy-egy tanítóra átlag esett 191·7 frt, ma 1884-ben esik egy rendszerre 446·55 s egy segédtanítóra 287·55 frt. A míg tehát a régi népiskolánál az összes kiadás alig volt egyéb, mint egy tengődő tanító szűken kiszabott fizetése, addig ma a tanítónak átlag még egyszer akkora fizetése mellett közel ugyanannyi jut a fejlettebb igényű iskoláztatással járó dologi kiadásokra, mint a mennyit tett évek előtt a népoktatás összes személyi és dologi kiadása.

Az utolsó évi kimutatás különben bővebben is részletezte a kiadásokat. E szerint a dologi kiadások közt fűtésre és tisztogatásra fordított 1869-ben 193,066 frt, 1884-ben 827,907 frt, taneszközökre s felszerelésre 1869-ben 43,202 frt, 1884-ben 186,393 frt, építkezésekre, vásárlásokra stb. 1869-ben 88,526 frt, 1884-ben 1.863,062 frt.



Az egyes törvényhatóságokat, helyesebben mondva tanterületeket tekintve, az átlagon felül áll 14, úgymint Budapest, hol a rendes tanítóra 1003<sup>4</sup>, a segédre 737<sup>7</sup> s a dologi kiadásokra 1987<sup>0</sup> frt esik, továbbá Fiume, Békés, Hajdú, Csanád, Bács, Moson, Csongrád, Temes, Pozsony, Tolna, Sopron, Jász, Fehér. S e 14-ből 10-ben a magyar elem van túlsúlyban. A másik végletet, hol már a rendes tanító fizetése is a törvényes minimumnál, 350 frtnál lejjebb száll, képezi 16 törvényhatóság: Ugocsa, Besztercze-Naszód, Ung, Hunyad, Udvarhely, Szatmár, Kolozs, Torda-Aranyos, Fogaras, Nagykovács, Sáros, Maros-Torda, Alsó Fehér, Szolnok-Doboka, Kiskovács, a mely utolsóban a rendes tanítóra esik 187<sup>4</sup> frt, a segédre 130<sup>4</sup> frt, a dologi kiadásokra 27<sup>8</sup> frt. E másik végletet képező 16 törvényhatóság közül csak 3-ban van a magyar elem többségben.

A jövedelmek fösszegét illetőleg (l. a XIX. táblát) ugyanazon változással állunk szemben, mint a kiadásoknál. A mi itt azonban különösen felhívhatja figyelmüket, az ezen jövedelmek alakja és eredete. A míg ugyanis 1869-ben a 3.760,123 frt 81<sup>62</sup>  $\frac{0}{100}$  készpénzből, és csak 18<sup>38</sup>  $\frac{0}{100}$  folyt be terményekben, addig 1884-ben a 12.917,473 frtnak 73<sup>22</sup>  $\frac{0}{100}$  szolgáltatott be készpénzben, és 26<sup>78</sup>, tehát több mint negyede termékekben. Ez alaki megoszlásnál jóval érdekesebb a jövedelmek megoszlása tulajdonképi forrásaik szerint. Ingatlan vagyon jövedelméből befolyt ugyanis 1869-ben 151,054 frt, (4<sup>02</sup>  $\frac{0}{100}$ ) 1884-ben 2.007,146 frt (15<sup>54</sup>  $\frac{0}{100}$ ); tőkepénzkamatokból 1869. 77,075 frt (2<sup>05</sup>  $\frac{0}{100}$ ), 1884-ben 379,863 frt (2<sup>94</sup>  $\frac{0}{100}$ ); tandijakból 1869-ben 505,843 frt (13<sup>40</sup>  $\frac{0}{100}$ ), 1884-ben 1.679,491 frt (13<sup>00</sup>  $\frac{0}{100}$ ); állami segélyből 1869-ben 40,772 frt (1<sup>08</sup>  $\frac{0}{100}$ ), 1884-ben 1.245,742 frt (9<sup>64</sup>  $\frac{0}{100}$ ); községi segélyből 1869-ben 1.993,527 frt (53<sup>02</sup>  $\frac{0}{100}$ ), 1884-ben 4.060,715 (31<sup>44</sup>  $\frac{0}{100}$ ); egyházból 1869-ben 778,482 frt (20<sup>70</sup>  $\frac{0}{100}$ ), 1884-ben 2.873,487 frt (22<sup>25</sup>); egyéb forrásokból 1869-ben 215,370 frt (5<sup>73</sup>  $\frac{0}{100}$ ), 1884-ben 671,029 frt (5<sup>19</sup>  $\frac{0}{100}$ ).

Általában úgy, mint viszonylag, tehát csak három forrás mutat tetemes növekvést: az ingatlan vagyon jövedelme, a tőkekamatok és az államsegély. A tandij növekedett általán, de valami csekélyet csökkent viszonylag. A községi segély növekedett ugyan általán, de viszonylag csökkent, az egyházi segély

növekedett ugyan mindkét irányban, de inkább az első, mint az utóbbi években, mert 1875. és még inkább 1878. viszonylag mindig kisebb lett, habár általában még mindig némi gyarapodást mutat.

Az iskolaépületeket és azok felszerelését tekintve (l. a XX. táblát) szintén kétségtelen a haladás. A míg ugyanis 1869-ben a 13,798 iskola közül csak 12,758, tehát  $75.39\%$  volt saját házában, addig 1884-ben 16,205 közül 14,722, vagyis  $90.11\%$  birt saját házzal. A tantermeket illetőleg 1869-ben 1,106,904 iskolába-járóra esett 16,899 terem, 1884-ben 1,800,731-re jutott 23,152, úgy hogy 1869-ben egy teremre esett 65, most esik egy tanteremre 77 tényleg iskolába járó gyermek. E részben tehát az arány minden fejlődés daczára inkább hanyatlott s az utolsó évi jelentés szerint a törvényszerű belső kiterjedéssel nem is bir több, mint 10,753 tanterem, az összesnek  $46.7\%$ -a. Az iskolatanítók lakását illetőleg azonban ismét van haladás általában, úgy, mint viszonylag, a míg ugyanis 1869-ben 17,792 közül 12,880 ( $72.39\%$ ) kapott természetben lakást, addig 1884-ben 23,158 tanító közül 17,606 ( $76.02\%$ ) kapott ily lakást.

Faiskolával birt 1869-ben 4,239 iskola ( $30.7\%$ ), 1884-ben 10,521 ( $64.9\%$ ); iskolakerttel 1869-ben 1,137 ( $8.3\%$ ), 1884-ben 9,433 ( $58.2\%$ ); tornahelyiséggel 1869-ben 92 alig  $7\%$  1884-ben 7,354 ( $45.38\%$ ).

## VIII.

Áttérve a népoktatással kapcsolatos intézményekre, első helyen a tanítóképezdéssel kell foglalkoznunk, melyek száma (l. a XXI. táblát) 1869-től 1884-ig, 45-ről 70-re nőtt. A gyarapodás legnagyobb része, és ez igen örvendetes, az állami tanítóképezdékre esett, melyek 5-ről 24-re szaporodtak, míg a felekezetiék 40-ről csak 46-ra nőttek. Évek szerint a gyarapodás legnagyobb része 1871-re esik, a midőn az állami tanítóképezdek száma 6-ről 17-re emelkedett.

Ugyanezen idő alatt (l. a XXII. táblát) az iskolákban a tanítványok száma 1,144-ről 3,632-re gyarapodott, míg a tanítóké 219-ről 641-re. A tanítványok és tanítók aránya tehát kö-



rülbelül változatlan, de egy-egy intézetre ma jóval több tanító jut, a mennyiben 1869-ben esett egy intézetre nem egészen 5 tanító, ma ellenben esik 9.2. Megjegyzendő azonban, hogy a gyarapodás sem a tanítók, sem a tanítványok számánál nem fokozatos és folytonos. Ellenkezőleg a tanítványok száma erősen gyarapszik 1878-ig, a mikor 4,322-re emelkedik, ezután az emelkedés lassú 1880-ig, a mikor a szám 4,333 és ettől fogva lassú csökkenés áll be 1883-ig, a mikor a szám 3,923 míg végre 1884-ben csak 3,632 tanítványt említ a jelentés. A tanítóké ellenben roppant mértékben növekszik 1871-ben 271-ről 510-re, a mely évre esik a nagy számú állami tanítóképezdek megnyitása, ettől fogva némi hullámzásokkal fölmeleg 1883-ban a maximumra 674-re, és 1884-ben leszáll 641-re. Ennek megfelelőleg hullámszik az oklevelet nyert tanulók száma is, a miről csak 1885 óta van részletesebb kimutatás. Legtöbb oklevél adatott ki 1878-ban 1,295, az utolsó 1884. évben kiadatott 1187. Ebből esett az állami intézetekre 492, a római katolikusokra 349, a görög-katolikusokra 62, a gör.-keletiekre 108, az ágostaiakra 48, a helvétekre 94, a mózes hitűekre 34.

A görög-keletieknél mutatkozó szám mindenesetre aggályt kelthet már az e felekezetekhez tartozó intézetek kis száma miatt is, mert a 46 felekezeti tanintézetből esik 23 a római katolikusokra, 10 az ágostaiakra, 4—4 a helvétekre, görög-katolikusokra és görög-keletiekre, és 1 a mózes hitűekre.

Még aggályosabb lesz azonban a felekezeti tanítóképezdek szereplése általán, ha meggondoljuk, hogy önálló gyakorló iskolával, a 24 államin kívül, csak 3 római katolikus, 1 görög-katolikus, 2 görög-keleti és 4 helvét és egy-két szám szerint fel nem sorolt ágostai képezde bír; míg a többiek legnagyobb része csak külsőleg van ily iskolával összeköttetésben, vagy egyáltalán nélküli ez intézményt.

Nem kevésbé fontos aggály a felekezeti tanítóképezdek ellen, hogy a 14 nem tisztán vagy egyáltalán nem magyar tan nyelvű tanítóképezdek mind a felekezetiokra esnek. Így (l. a XXIII. táblát) a római katolikus 23 tanítóképezde közül 2 magyar-német, a 4 görög-katolikus közül 1 román, 1 román-

magyar, a 4 görög-keletiből 2 román, 2 szerb, a 10 ágostai közül 5 német, 1 német-magyar.

A népoktatással kapcsolatos intézmények közt meg kell még említenünk a kiseddóvodákat és a kiseddóvókat képző intézeteket. (L. a XXIV. táblát). Ilyen utóbbi kettő van, egyiket a kiseddóvást terjesztő egyesület, a másikat a központi Fröbel-egylet tartja fenn. A két intézetben 17 tanító és 102 tanítvány volt 1883/4-ben. A tannyelv kizárólag magyar. A mi pedig a kiseddóvodák számát illeti, azok 1873. óta 173-ról 364-re nőttek. A bennök működő tanítók száma 1876. óta 315-ről 552-re, a bejáró kiseddeké ugyancsak 1876. óta 18,624-re szaporodott. Ez intézetek legnagyobb száma egyleti (114) és magán (81), csak ezután jönnek a róm. katolikus felekezeti (64), a községi (63), a görög-keletiek (15), a mőzes hitűek (9), az állam és helvétek (7—7) és végül az ágostaiak (4). A fejlődést illetőleg gyarapodást tapasztalunk mindennél, a görög-keletiek és a községi kivételével, a hol igen kedvezőtlen hullámzások mutatkoznak. A legnagyobb mozgékony-ságot az egyleti és magán tevékenység mutatja, a mely mellett még a római katolikus felekezet jöhet különösen tekintetbe.

\* \* \*

Mindent összefoglalva, tehát, sok örvendetes fejlődésnek voltunk tanúi, de azért kétségtelen, hogy e téren még sok a hiány és nem egy a komolyan aggasztó jelenség. Ha azt látjuk, hogy az iskolábajárás általán emelkedik ugyan, de nem a magyar mutatja a legtöbb haladást és nem is ő áll legelől, ha hasonlót látunk az iskolai szorgalom tekintetében, ez csak arra kötelez, hogy fajunkkal szemben elfogulatlanul leplezzük föl e hibáját, és egy pillanatig se szünjünk meg előtte ama nagy, de terhes kötelességeket hirdetni, melyek komoly és lelkiismeretes teljesítése nélkül egy államalkotó faj sem felelhet meg hivatásának.

Ugyanezt kell mondanunk akkor is, ha látjuk, hogy a magyar iskolák száma nő ugyan, de mellette még két más nem magyar ajku nemzetiség kedvezőtlenebb viszonyok közt oly versenyt fejt ki, a mely kétszeres erőfeszítésre ösztönözheti



nemcsak az államot, hanem a felekezeteket, a községeket és az egész nemzetet.

Tanítóink száma, minden gyarapodásuk mellett sem elegendő. S ha képesítésök és a magyar nyelvben való jártasságuk mindig kedvezőbb arányokat mutat is, a tanítás eredménye azonban még mindig nem kielégítő, ez mindennél inkább mutathatja, hogy a tanítók jó része egyenesen túl van terhelve. Nem is említve azt, hogy tanítóink szaporítása a legbiztosabb eszköz állami nyelvünk terjesztésére is, mert hiszen e részben csak a régiebb oktatók képeznek akadályt, és minél kisebb lesz azok aránya, annál kisebb lesz ez akadály is.

Legtöbb haladást talán iskoláink anyagi fejlesztése körül tettünk, a minthogy azt az összeget, melyről Eötvös csak álmodozott, már rég túlhaladtuk, a nélkül, hogy akár annyi iskolánk, akár annyi tanítónk volna, a mennyit ő tizenöt év múlva, tehát éppen napjainknak kívánt.

Minden elért siker mellett még messze vagyunk attól is, mit Ausztriában látunk, hol az iskolák száma aránylag talán még kisebb, de annál nagyobb a tanítóké, a mi csak azt mutatja, hogy ott az iskolák jobban is vannak tanerőkkel felszerelve. Ausztriában volt ugyanis 1883-ban 52,314 tanító 2.641,849 iskolába járóra, úgy, hogy egyre esik 49 tanuló, míg nálunk jut 77.

De ne folytassuk az összehasonlitásokat. Talán így is érezzük már, hogy egyformán menteknek kell maradnunk úgy az elbizakodottságtól, mint a kishitűségtől. Tettünk, dolgoztunk becsülettel és legjobb erőnk szerint, eleget arra, hogy nyugodtan fogadjuk a legszigorúbb, de igazságos bírálatot; de távolról sem eleget arra, hogy a munka és küzdelem folytatásától vagy csak újabb fokozásától elállhatnánk. És nem állhatunk el különösen azért sem, mert azon nyelvnek érdekében, a melynek fenmaradása és fejlődése iránti lelkesedésből épült e csarnok is, melyben a magyar tudománynak adózunk, nyelvünk fenmaradása és terjedése érdekében óhajtanunk, sőt követelnünk kell, hogy az a faj, melyet a sors kedvezése és saját erényei a hazában ez állásra hívnak, érezze is azt a nagy kötelességet, hogy minden nemes erőfeszítésben neki kell legelől járnia, példájára minden többieknek és dicsőségére az országnak és nemzetnek, mely e fajtól kapta nevét.

I. tábla.

## A tankötelesek száma.

Mely évben	A lakosság száma	A tankötelesek összesen	A tankötelek hány %-át képezik a lakosságnak	Ezek közül volt korra nézve				Évi szaporodás	Évi csökkenés
				6—12 éves	%	13—15 éves	%		
1869	13.561,245	2.284,741	16.85 <sup>2</sup>	1.615,181	70.69	669,560	29.31	—	—
1870	13.685,852	2.215,610	16.19 <sup>2</sup>	—	—	—	—	—	69,131
1871	13.741,650	2.185,225	15.90 <sup>2</sup>	—	—	—	—	—	30,385
1872	13.724,567	2.144,768	15.63	1.498,099	69.85	603,669	30.15	—	40,457
1873	13.417,304	2.121,420	15.81	1.536,080	72.41	585,340	27.59	—	23,340
1874	13.418,020	2.139,207	15.94	1.543,009	72.13	596,198	27.87	17,787	—
1875	13.525,459	2.124,899	15.71	1.533,539	72.17	591,360	27.83	—	14,308
1876	13.670,624	2.129,597	15.58	1.533,259	72.00	596,338	28.00	4,698	—
1877	13.767,265	2.127,950	15.46	1.525,456	71.69	602,494	28.31	—	1,647
1878	13.839,144	2.126,863	15.37	1.522,809	71.60	604,054	28.40	—	1,087
1879	13.973,166	2.114,864	15.14	1.507,558	71.28	607,306	28.72	—	11,999
1880	13.728,622	2.097,490	15.28	1.497,748	71.41	599,742	28.59	—	17,374
1881	13.840,157	2.119,676	15.32	1.509,477	71.21	610,199	28.79	22,186	—
1882	13.951,643	2.215,387	15.88	1.576,424	71.16	638,963	28.84	95,711	—
1883	14.130,811	2.242,537	15.87 <sup>2</sup>	1.602,354	71.45	640,183	28.55	27,150	—
1884	14.152,274	2.276,917	16.09 <sup>2</sup>	1.638,153	71.95	638,764	28.05	34,380	—

II. tábla.

## A tankötelesek aránya 1884-ben.

A törvényhatóság neve		1884-ben	A törvényhatóság neve		1884-ben	A törvényhatóság neve		1884-ben
		Az 1880. évi népszámlálás szerint			Az 1880. évi népszámlálás szerint			Az 1880. évi népszámlálás szerint
Békésben . . .	203	194	Csikban . . . . .	174	182	Nógrádban . . .	158	171
Sopronban . . .	199	195	Csanádban . . . .	174	179	Budapesten . . .	155	160
Fiumében . . .	198	—	Temesben . . . . .	173	172	Ab-Tornában . .	155	189
Szatmárban . . .	197	195	Máramarosban . .	172	196	Hajdúban . . . .	155	176
Brassóban . . .	189	182	Beregben . . . . .	172	191	Torontálban . . .	154	160
Veszprémben . .	186	190	Pozsonyban . . . .	172	177	Biharban . . . .	153	167
Szepesben . . .	185	190	Bács-Bodrogban .	170	173	J.-N.-K.-Szolnok	153	182
Győrben . . . .	182	187	Zalában . . . . .	170	181	Szebenben . . . .	153	160
Komáromban . .	181	185	Tolnában . . . . .	169	170	Szilágyban . . . .	152	177
Barsban . . . .	180	192	Somogyban . . . .	168	171	Csongrádban . . .	150	180
Arádban . . . .	180	181	Mosonban . . . . .	168	174	Fogarásban . . . .	150	177
Fehérben . . . .	179	183	Udvarhelyben . . .	168	170	N.-Küküllőben . .	148	173
Ungban . . . . .	179	200	Zemplénben . . . .	168	200	Baranyában . . . .	148	173
Sárosban . . . .	179	200	Pest-P.-S.-K.-K.	167	176	Hunyadban . . . .	148	161
Árvában . . . .	178	179	Hevesben . . . . .	165	185	A.-Fehérben . . .	145	172
Trencsénben . .	178	200	Hontban . . . . .	163	170	Szabolcsban . . .	143	194
Gömörben . . . .	177	171	Borsodban . . . . .	163	177	Sz.-Dobokában . .	139	156
Zólyomban . . .	176	182	Háromszékben . .	162	170	Kolozsban . . . .	137	167
Esztergomban . .	176	185	Krassó-Szörény . .	162	170	B.-Naszódban . .	124	153
Nyitrában . . . .	176	184	Liptóban . . . . .	160	181	K.-Küküllőben . .	119	158
Turócban . . . .	175	188	Mar.-Tordában . .	159	160	T.-Aranyosban . .	113	160
Vasban . . . . .	175	189	Ugocsában . . . .	159	198			

1869 és 1870-ben a tankötelesek magas száma többségből ered. <sup>2</sup> Fiumével együtt.



III. tábla.

## A tankötelemek vallás szerint.

Mely évben	Róm. kath.	Görög kath.	Görög keleti	Ágost. evang.	Helvét	Unitárius	Mózes val.	Egyéb	Összesen
1881	979,331	246,730	323,250	181,481	295,619	7,378	85,887	—	2.119,676
1882	1.064,821	237,322	284,204	185,983	322,495	9,409	111,153	—	2.215,387
1883	1.088,344	238,334	286,989	185,468	320,992	9,575	109,303	532	2.242,537
1884	1.107,394	233,533	292,989	191,393	327,035	9,030	115,260	283	2.276,917

## A tankötelemek vallás szerint százalékokban.

Mely évben	Róm. kath.	Görög kath.	Görög keleti	Ágost. evang.	Helvét	Unitárius	Mózes vall.	Egyéb
1881	46.20	11.12	15.25	8.57	13.96	0.35	4.05	—
1882	48.06	10.71	12.83	8.40	14.55	0.43	5.02	—
1883	48.58	10.63	12.80	8.41	14.31	0.48	4.87	0.02
1884	48.64	10.26	12.86	8.41	14.36	0.40	5.06	0.01

IV. tábla.

## A tankötelemek anyanyelv szerint.

Mely évben	A tankötelemek összes száma	E z e k k ö z ü l v o l t								
		magyar	német	tót	oláh	horvát	szerb	ruthén	egyéb hazai nyelvű (vend, bolgár és örmény)	külföldi nyelvű
1881	2.119,676	950,749	309,971	323,619	382,433	91,431	} szerb és vend	61,473	—	—
1882	2.215,387	994,361	323,447	340,697	391,270	41,307		56,683	67,622	—
1883	2.242,537	1.073,123	313,421	311,702	361,915	38,642	59,317	69,500	12,613	2,304
1884	2.276,917	1.106,438	315,785	309,722	362,812	37,614	61,070	67,359	14,067	2,040

## A tankötelemek anyanyelv szerint százalékokban.

Mely évben	E z e k k ö z ü l v o l t									
	magyar	német	tót	oláh	horvát	szerb	ruthén	egyéb hazai nyelvű	külföldi nyelvű	
1881	44.86	14.62	15.27	18.04	4.31	—	2.90	—	—	
1882	44.88	14.60	15.83	17.66	1.87	2.56	3.05	—	—	
1883	47.88	13.97	13.90	16.13	1.72	2.64	3.10	0.56	0.10	
1884	48.56	13.87	13.61	15.94	1.66	2.69	2.96	0.62	0.09	

VI. tábla. A tankötelesek iskolába járása törvényhatóságoként 1884-ben.

H o l l ?	1884-ben	H o l l ?	1884-ben	H o l l ?	1884-ben
Baranyában . . . . .	97.1	Temesben . . . . .	86.2	Borsodban . . . . .	76.2
Mosonban . . . . .	94.8	Brassóban . . . . .	86.0	Csikban . . . . .	74.4
Vasban . . . . .	94.4	Hajdúban . . . . .	85.9	Csanádban . . . . .	72.2
Fehérben . . . . .	94.0	Szebenben . . . . .	85.5	Kolozsban . . . . .	71.5
Esztergomban . . . . .	93.8	Trencsénben . . . . .	85.5	Zemplénben . . . . .	71.2
Szepesben . . . . .	92.6	Árvában . . . . .	84.8	Békésben . . . . .	70.6
Nyitrában . . . . .	91.7	P.-P.-S.-K.-Kun . . . . .	84.3	Beregben . . . . .	70.5
Zólyomban . . . . .	90.9	Bács-Bodrogyban . . . . .	84.3	Ungban . . . . .	69.7
N.-Küküllőben . . . . .	90.8	Liptóban . . . . .	84.3	Aradban . . . . .	68.8
Komáromban . . . . .	90.6	Pjümében . . . . .	82.5	Turóczban . . . . .	67.6
Győrben . . . . .	90.2	N.-Küküllőben . . . . .	82.4	Krassó-Szörényben . . . . .	67.4
Tolnában . . . . .	88.9	Szabolcsban . . . . .	82.3	Maros-Tordában . . . . .	65.8
Veszprémben . . . . .	88.8	Nógrádban . . . . .	82.0	T.-Aranyosban . . . . .	64.8
Hontban . . . . .	88.5	Budapesten . . . . .	80.6	Hunyadban . . . . .	64.1
Gömörben . . . . .	88.3	Háromszékbén . . . . .	80.4	Biharban . . . . .	61.6
Barshan . . . . .	88.3	Fogarasban . . . . .	79.5	Ugocsában . . . . .	61.2
Sopronban . . . . .	88.0	J.-Kun-Szolnok . . . . .	79.3	Alsó-Fehérben . . . . .	60.9
Somogyban . . . . .	87.8	Besz.-Nászódban . . . . .	79.0	Szilágyban . . . . .	58.3
Sárosban . . . . .	87.8	Zala . . . . .	78.8	Szolnok-Dobokában . . . . .	58.3
Pozsonyban . . . . .	87.8	Torontál . . . . .	77.7	Szatmárban . . . . .	39.9
Abauj-Tornában . . . . .	86.4	Csongrád . . . . .	76.8	Máramarosban . . . . .	39.3
Udvarhelyben . . . . .	86.3	Heves . . . . .	76.6		



V. tábla.

## A tankötelesek

Mely évben	A tankötelesek közül iskolába jár								
	elemi iskolába			ismétlő iskolába			fejső nép- vagy polgári iskolába		
	fiu	leány	összesen	fiu	leány	összesen	fiu	leány	összesen
	<i>a) abszolút számokban:</i>								
1869	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1870	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1871	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1872	617,391	506,629	1.124,020	113,214	91,325	204,539	6,443	3,703	10,196
1873	637,193	537,234	1.174,427	123,512	98,018	221,530	6,243	3,861	10,104
1874	648,295	547,392	1.195,687	142,143	115,247	257,390	7,077	4,228	11,305
1875	647,289	545,447	1.192,736	136,051	112,156	248,207	7,279	4,916	12,195
1876	650,202	553,115	1.203,317	134,580	114,193	248,773	8,936	5,901	14,837
1877	655,034	563,619	1.218,653	156,409	131,192	287,601	6,758	5,656	12,414
1878	666,195	586,093	1.252,288	173,691	147,941	321,632	6,333	5,980	12,313
1879	666,621	590,886	1.257,507	180,581	155,894	336,475	5,635	5,822	11,457
1880	659,816	586,709	1.246,525	181,689	155,584	337,273	5,654	6,337	11,991
1881	668,017	600,244	1.268,261	186,490	162,567	349,057	6,228	7,035	13,263
1882	674,309	609,619	1.283,928	195,595	171,499	367,094	7,255	8,054	15,309
1883	—	—	1.335,251	—	—	378,683	6,818	7,832	14,650
1884	716,862	651,846	1.368,708	207,580	176,653	384,233	7,206	8,741	15,947
	<i>b) százalékokban:</i>								
1872	—	—	81.78	—	—	14.88	—	—	0.74
1873	—	—	81.37	—	—	15.35	—	—	0.70
1874	—	—	79.86	—	—	17.19	—	—	0.76
1875	—	—	79.99	—	—	16.65	—	—	0.82
1876	—	—	79.85	—	—	16.51	—	—	0.98
1877	—	—	78.13	—	—	18.44	—	—	0.80
1878	—	—	76.92	—	—	19.76	—	—	0.76
1879	—	—	76.45	—	—	20.47	—	—	0.69
1880	—	—	76.96	—	—	20.82	—	—	0.74
1881	—	—	76.58	—	—	21.07	—	—	0.80
1882	—	—	75.62	—	—	21.62	—	—	0.90
1883	—	—	76.00	—	—	21.55	—	—	0.84
1884	—	—	76.00	—	—	21.34	—	—	0.89

## iskolába járása.

## V. tábla.

A tankötelesek közül iskolába jár			Az iskolák főösszege	A tankötelesek közül iskolába nem jár			A tankötelesek főösszege	A tanköteleseknek hány %-a jár iskolába	
magán intézetbe		közép-tanoda		fiú	leány	összesen			
fiú	leány	összesen							
a) abszolút számokban:									
—	—	—	—	1.106,904	—	—	—	2.284,741	47.84
—	—	—	—	1.154,936	—	—	—	2.215,610	52.20
—	—	—	—	1.237,320	—	—	—	2.185,225	56.62
9,620	12,417	21,677	14,024	1.379,671	381,261	368,049	765,097	2.144,768	64.37
10,905	12,629	23,534	13,671	1.443,266	318,420	359,734	678,154	2.121,420	68.03
8,452	11,575	20,027	12,735	1.497,144	302,626	339,437	642,063	2.139,207	69.99
10,325	11,768	22,093	15,890	1.491,121	298,827	334,971	633,798	2.124,899	70.17
10,176	11,881	22,057	18,047	1.507,031	290,823	331,743	622,566	2.129,597	70.77
10,713	12,376	23,089	17,879	1.559,639	264,705	303,609	568,314	2.127,950	73.29
10,399	12,436	22,785	18,901	1.627,919	234,497	264,447	498,944	2.126,863	76.54
8,859	10,981	19,840	19,524	1.644,803	232,242	237,819	470,061	2.114,864	78.05
1,019	4,413	5,432	18,471	1.619,692	216,181	261,617	477,798	2.097,490	77.21
1,108	4,212	5,320	20,436	1.656,337	213,068	250,271	463,339	2.119,676	78.16
1,319	4,182	5,501	26,152	1.697,984	185,311	332,092	517,403	2.215,387	76.64
—	—	—	28,252	1.756,836	213,045	272,656	485,701	2.242,537	78.34
1,159	4,167	5,326	26,517	1.800,731	201,464	274,722	476,186	2.276,917	79.08
b) százalékokban:									
—	—	1.58	1.02	100.00	—	—	—	—	—
—	—	1.64	0.94	100.00	—	—	—	—	—
—	—	1.34	0.85	100.00	—	—	—	—	—
—	—	1.48	1.06	100.00	—	—	—	—	—
—	—	1.46	1.20	100.00	—	—	—	—	—
—	—	1.48	1.15	100.00	—	—	—	—	—
—	—	1.40	1.16	100.00	—	—	—	—	—
—	—	1.20	1.19	100.00	—	—	—	—	—
—	—	0.34	1.14	100.00	—	—	—	—	—
—	—	0.32	1.23	100.00	—	—	—	—	—
—	—	0.32	1.54	100.00	—	—	—	—	—
—	—	—	1.61	100.00	—	—	—	—	—
—	—	0.30	1.47	100.00	—	—	—	—	—

1 Ezek közül 381 leány.



## VII. tábla.

## Az iskolába járók vallás szerint.

Melyik évben	Az iskolába járók összes száma	E z e k k ö z z ű l v o l t							
		római kath.	görög kath.	görög keleti	ágost. evang.	helvét hitv.	unitárius	mózes val- lású	egyéb vallású (nazarénus, ana- baptista, feleke- zet nélküli).
a) abszolút számokban:									
1869	1.106,904	592,572	99,091	88,599	118,463	168,975	4,443	34,761	—
1870	1.154,936	—	—	—	—	—	—	—	—
1871	1.237,320	—	—	—	—	—	—	—	—
1872	1.401,473 <sup>1</sup>	740,978	112,683	148,273	140,217	200,431	5,787	53,104	—
1873	1.443,266	757,305	116,794	139,421	146,248	219,575	5,547	58,376	—
1874	1.497,144	790,535	120,091	139,788	157,083	223,424	5,891	60,325	7
1875	1.491,121	789,227	121,319	137,089	150,740	218,504	6,057	68,155	15
1876	1.507,031	793,801	126,983	137,534	153,440	220,111	6,182	68,980	—
1877	1.559,639	815,850	129,190	150,492	153,122	230,815	6,443	73,727	—
1878	1.627,919	854,477	134,181	163,909	157,043	235,749	6,704	75,856	—
1879	1.644,803	862,808	133,634	170,728	156,789	238,787	6,568	75,427	62
1880	1.619,692	849,504	130,560	173,098	154,998	236,435	6,705	68,392	—
1881	1.656,337	872,981	129,668	180,088	157,419	236,667	5,941	73,573	—
1882	1.697,984	898,464	131,513	183,945	158,707	243,231	6,487	75,637	—
1883	1.756,836	923,869	135,148	192,536	165,431	252,516	7,248	79,754	334
1884	1.800,731	944,222	137,218	194,849	170,420	259,164	7,106	87,178	574
b) Százalékokban:									
1869	100	53.54	8.95	8.00	10.70	15.27	0.40	3.14	—
1870	100	—	—	—	—	—	—	—	—
1871	100	—	—	—	—	—	—	—	—
1872	100	52.87	8.04	10.58	10.01	14.30	0.41	3.79	—
1873	100	52.47	8.09	9.66	10.13	15.21	0.39	4.05	—
1874	100	52.80	8.02	9.34	10.49	14.93	0.39	4.03	0.00
1875	100	52.93	8.14	9.19	10.11	14.65	0.41	4.57	0.00
1876	100	52.67	8.43	9.13	10.18	14.60	0.41	4.58	—
1877	100	52.31	8.28	9.65	9.82	14.80	0.41	4.73	—
1878	100	52.49	8.24	10.07	9.65	14.48	0.41	4.66	—
1879	100	52.46	8.12	10.38	9.53	14.52	0.40	4.59	0.00
1880	100	52.45	8.06	10.69	9.57	14.60	0.41	4.22	—
1881	100	52.71	7.83	10.87	9.50	14.29	0.36	4.44	—
1882	100	52.91	7.75	10.83	9.35	14.33	0.38	4.45	—
1883	100	52.59	7.69	10.96	9.42	14.37	0.41	4.54	0.02
1884	100	52.44	7.62	10.82	9.46	14.39	0.40	4.84	0.03

<sup>1</sup> L. III. Jelentés jegyzetét a 18. lapon. E kimutatáson az iskolába járók összes száma nem egyezik a II. kimutatás adataival, mi a tanfelügyelők által beküldött hiányos kimutatásokból ered, kik nem részletezték vallás szerint az összes iskolabá járókat.

## VIII. tábla.

## Az iskolába járók anyanyelv szerint.

Melyik évben	Az iskolába járók összes száma	E z e k k ö z ü l v o l t							egyéb ha- zai nyelvű	külföldi nyelvű
		magyar	német	tót	oláh	horvát	szerb	ruthén		
a) Abszolút számokban:										
1869	1.106,904	538,612	215,320	158,046	126,163	18,346	17,784	32,633	—	—
1870	1.154,936	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1871	1.237,320	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1872	1.401,473	664,128	264,501	198,529	179,066	23,825	33,446	37,459	539	62
1873	1.443,266	704,856	265,153	202,431	171,318	26,286	33,054	39,543	—	625
1874	1.497,144	740,577	264,152	217,190	173,287	24,667	35,675	37,278	4,270	48
1875	1.491,121	726,360	273,542	223,629	169,432	24,204	33,743	38,511	1,161	539
1876	1.507,031	732,837	271,313	228,897	174,233	25,908	31,913	41,930	—	—
1877	1.559,639	758,473	272,684	239,207	186,001	25,860	33,589	43,311	—	514
1878	1.627,919	785,312	277,984	246,694	200,434	26,904	35,024	48,039	7,528	—
1879	1.644,803	794,915	271,513	263,624	205,374	27,076	36,710	44,428	1,163	—
1880	1.619,692	787,587	267,282	253,942	204,953	25,836	36,850	43,242	—	—
1881	1.656,337	803,230	266,237	268,627	208,293	28,267	39,871	41,812	—	—
1882	1.697,984	841,542	263,068	268,066	212,607	28,641	42,065	41,995	—	—
1883	1.756,836	877,656	269,856	263,048	220,072	30,221	43,670	39,797	10,816	1,700
1884	1.800,731	911,715	282,378	262,804	212,130	29,396	45,778	44,546	11,862	122
b) Százalékokban:										
1869	—	48.66	19.45	14.28	11.40	1.65	1.61	2.95	—	—
1870	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1871	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1872	—	47.39	18.87	14.17	12.78	1.69	2.39	2.67	0.04	—
1873	—	48.84	18.37	14.03	11.87	1.82	2.29	2.74	—	0.04
1874	—	49.47	17.64	14.51	11.57	1.65	2.38	2.49	0.29	0.00
1875	—	48.71	18.35	15.00	11.36	1.62	2.26	2.58	0.08	0.04
1876	—	48.63	18.00	15.19	11.56	1.72	2.12	2.78	—	—
1877	—	48.63	17.51	15.23	11.92	1.76	2.15	2.78	0.02	—
1878	—	48.24	17.08	15.16	12.31	1.65	2.15	2.95	0.46	—
1879	—	48.33	16.51	16.03	12.49	1.64	2.23	2.70	0.07	—
1880	—	48.63	16.50	15.68	12.65	1.59	2.27	2.68	—	—
1881	—	48.49	16.07	16.22	12.58	1.71	2.41	2.52	—	—
1882	—	49.56	15.49	15.79	12.52	1.69	2.48	2.47	—	—
1883	—	49.95	15.36	14.97	12.53	1.72	2.49	2.26	0.62	0.10
1884	—	50.63	15.68	14.59	11.78	1.63	2.54	2.48	0.66	0.01



IX. tábla.

## Az iskolába járás eredményei.

Mely évben	Az iskolába járók összes száma	Az iskolába járó gyermekek közül			
		főljárt		tankönyve hánynak	
		télen-nyáron	csak télen	volt	nem volt
<i>a) abszolút számokban:</i>					
1869	1.092,977	—	—	—	—
1870	1.106,904	619,807	487,097	901,249	205,655
1871	1.237,320	—	—	—	—
1872	1.401,473	902,960	590,555	1.051,821	181,270
1873	1.443,266	948,660	494,606	1.242,708	200,558
1874	1.497,144	1.001,069	496,075	1.303,780	193,364
1875	1.491,121	1.086,948	404,173	1.233,020	268,101
1876	1.507,031	1.139,570	367,461	1.210,364	296,667
1877	1.559,639	1.227,129	332,510	1.324,423	235,213
1878	1.627,919	1.317,663	310,256	1.393,953	233,966
1879	1.644,803	1.346,715	298,088	1.442,197	202,606
1880	1.619,692	1.316,426	303,266	1.433,167	186,525
1881	1.656,337	1.363,474	292,863	1.473,114	183,223
1882	1.697,984	—	—	1.534,474	163,510
1883	1.756,836	—	—	1.585,269	171,567
1884	1.800,731	1.546,371	254,960	1.634,982	165,749
<i>b) százalékokban:</i>					
1869	—	—	—	—	—
1870	—	55.99	44.01	81.42	18.58
1871	—	—	—	—	—
1872	—	64.43	35.57	75.05	24.95
1873	—	65.72	34.28	86.10	13.90
1874	—	66.87	33.13	87.08	12.92
1875	—	72.89	27.11	82.69	17.31
1876	—	74.95	25.05	80.31	19.69
1877	—	78.67	21.33	84.92	15.08
1878	—	80.94	19.06	85.63	14.37
1879	—	81.88	18.12	87.68	12.32
1880	—	81.28	18.72	88.48	11.52
1881	—	82.32	17.68	88.90	11.10
1882	—	—	—	90.37	9.63
1883	—	—	—	90.23	9.77
1884	—	85.88	14.12	90.80	9.20

## Az iskolába járás eredményei.

IX. tábla.

Az iskolába járó gyermekek közül				
a szorgalmi idő alatt $\frac{1}{2}$ napon elkövetett s ilyen eset			kilépéskor jól tudott	
büntettetett	fölmentetett	volt összesen	olvasni	olvasni, írni
a) abszolút számokban:				
—	—	—	—	—
—	—	—	—	178,270
—	—	—	—	—
198,448	1.313,661	1.512,109	149,577	249,152
163,421	951,111	1.114,532	97,095	281,316
116,254	1.077,653	1.193,907	115,204	312,720
179,137	2.202,058	2.381,195	97,959	268,554
271,091	4.336,726	4.607,817	104,212	293,077
735,020	6.206,686	6.941,706	40,621	226,658
1.022,915	5.665,000	6.687,915	42,982	210,747
727,221	10.232,732	10.959,953	17,267	193,103
2.601,444	12.199,941	14.801,385	12,298	191,632
2.654,474	15.446,605	18.101,079	11,116	175,827
308,203	22.827,383	23.135,586	9,656	183,633
425,263	20.509,023	20.934,286	11,324	192,434
419,635	18.050,689	18.470,321	9,915	190,384
b) százalékokban:				
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
13.13	86.87	—	37.51	62.49
14.66	85.34	—	25.66	74.34
8.47	91.53	—	26.69	73.31
7.52	92.48	—	20.18	79.82
5.88	94.12	—	26.23	73.77
10.59	89.41	—	15.20	84.80
15.29	84.71	—	16.94	83.06
6.64	93.36	—	8.29	91.71
17.58	82.42	—	6.03	93.97
14.66	85.34	—	5.95	94.05
1.33	98.67	—	4.99	95.01
2.03	97.97	—	5.56	94.44
2.26	97.74	—	4.95	95.05



## X. tábla.

Az egész szorgalmi időn át iskolába járók aránya törvényhatóságoként 1884-ben.

H o l ?	hány %	H o l ?	hány %
<b>100 közül járt :</b>		Komáromban . . . . .	83.5
Brassóban . . . . .	100.0	T.-Aranyosban . . . . .	83.2
Fiumében . . . . .	100.0	Győrben . . . . .	82.9
Fogarasban . . . . .	100.0	Biharban . . . . .	82.4
K.-Küküllőben . . . . .	100.0	Sopronban . . . . .	81.9
Mosonban . . . . .	100.0	Szatmárban . . . . .	81.7
Udvarhelyben . . . . .	100.0	Csongrádban . . . . .	80.3
		Fehérben . . . . .	80.2
		Sárosban . . . . .	80.0
<b>100 közül járt :</b>		<b>100 közül járt :</b>	
Torontálban . . . . .	99.9	Nógrádban . . . . .	78.8
Hunyadban . . . . .	99.6	Tolnában . . . . .	77.3
Temesben . . . . .	99.4	Baranyában . . . . .	77.2
Baranyában . . . . .	99.1	Esztergomhan . . . . .	77.2
N.-Küküllőben . . . . .	98.9	Zólyomban . . . . .	76.3
Turóczban . . . . .	98.6	Mármarosban . . . . .	76.0
Abauj-Tornában . . . . .	97.0	Szabolcsban . . . . .	75.4
Pozsonyban . . . . .	97.0	Csikban . . . . .	74.3
B.-Naszódban . . . . .	96.9	Szilágyban . . . . .	74.3
Háromszékben . . . . .	96.9	Sz.-Dobokában . . . . .	73.7
Trencsénben . . . . .	96.8	Kolozsban . . . . .	70.0
Hajdubán . . . . .	95.6		
Hontban . . . . .	94.2	<b>100 közül járt :</b>	
Beregben . . . . .	93.0	Csanádban . . . . .	68.6
Szepesben . . . . .	92.3	Ungban . . . . .	67.1
Gömörben . . . . .	92.2	Ugocsában . . . . .	66.8
Liptóban . . . . .	92.0	Barsban . . . . .	64.6
J.-K.-Szolnokban . . . . .	91.8	Krassó-Szörény . . . . .	62.9
Arádban . . . . .	90.9		
Somogyban . . . . .	90.5	<b>100 közül járt :</b>	
		A.-Fehérben . . . . .	58.9
		Borsódban . . . . .	53.3
<b>100 közül járt :</b>		<b>100 közül járt :</b>	
Hevesben . . . . .	89.7	Maros-Tordában . . . . .	46.0
Nyitrában . . . . .	87.5		
Pest-P.-S.-K.-Kunban . . . . .	87.3		
Vasban . . . . .	87.0		
Budapesten . . . . .	86.5		
Bács-Bodrogban . . . . .	86.3		
Békésben . . . . .	86.3		
Veszprémben . . . . .	84.9		
Szebenben . . . . .	84.5		
Zalában . . . . .	83.7		
Zemplémben . . . . .	83.6		
Árvában . . . . .	83.5		

A 85.85% átlagon fölül 34 megye; a 85.85% átlagon alul 31 megye.

XI. tábla.

## Az iskolák száma.

Melyik évben	A községek összes száma	A községek közül hány- nak volt iskolája			Az iskolával bíró puszták száma	Az iskolával nem bíró községek az összes köz- ségnek hány %-kát képezik	Az iskolák összes száma	Évi szaporodás	Évi csökkenés
		helyben	a közel szomszéd községekben <sup>1</sup>	sehol					
1869	%	79.85	—	—	—	—	—	—	—
	12,757	10,187	972	1,598	—	12,53 <sup>o</sup> / <sub>o</sub>	13,798	—	—
1870	12,760	—	—	—	—	—	14,032	234 <sup>4</sup>	—
1871	12,760	—	—	—	—	—	14,550	518 <sup>4</sup>	—
1872	11,334	—	—	—	—	—	15,246	696	—
1873	11,552	—	—	—	—	—	15,445	199	—
1874	11,743	—	—	—	—	—	15,387	—	58
1875	11,769	—	—	—	—	—	13,282	—	105
1876	11,829	—	—	—	—	—	15,388	106	—
1877	12,317	—	—	—	—	—	15,486	98	—
1878	%	84.40	—	—	—	—	—	—	—
	12,857	10,872	1,718	267	—	2.08	15,675	189	—
1879	%	82.91	—	—	—	—	—	—	—
	12,882	10,681	1,799	302	385	2.34	15,715	40	—
1880	%	83.22	—	—	—	—	—	—	—
	12,814 <sup>2</sup>	10,664	1,876	274	479	2.14	15,824	109	—
1881	%	83.93	—	—	—	—	—	—	—
	12,726 <sup>3</sup>	10,681	1,808	237	626	1.86	15,922	98	—
1882	%	83.78	—	—	—	—	—	—	—
	12,686	10,628	1,807	251	703	1.98	15,993	71 <sup>4</sup>	—
1883	%	83.77	—	—	—	—	—	—	—
	12,684	10,625	1,789	270	714	2.14	16,090	97 <sup>4</sup>	—
1884	%	83.72	—	—	—	—	—	—	—
	12,690	10,623	1,762	305	699	2.43	16,205	115 <sup>4</sup>	—
								Összes szaporodás 1869. óta . . .	2,407
								vagyis . . .	17.5 <sup>o</sup> / <sub>o</sub>

<sup>1</sup> A közköztatási törvény 46. §. értelmében más községgel egyesülve.<sup>2</sup> L. X. Jelentés jegyzetét a 315. lapon a községek számának csökkenésére vonatkozólag.<sup>3</sup> L. XI. Jelentés jegyzetét a 151. lapon a községek számának csökkenésére vonatkozólag.<sup>4</sup> Fiumével együtt.



## XII. tábla.

## A népiskolák jellege.

Mely évben	Az iskolák összes száma	Állami	Községi	Összes felekezeti	A felekezetiek közül volt							Magán	Egyesületi	
					róm. kathol.	gör. kathol.	gör. keleti	ágost. evang.	hely. ref.	unitárius	mózes vall.			
1869	13,798	—	3.47	96.53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	—	4.79	13,319	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1870	14,032	—	3.58	95.17	—	—	—	—	—	—	—	—	1.25	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	—	5.02	13,354	—	—	—	—	—	—	—	—	1.76	—
1871	14,550	—	5.16	93.09	—	—	—	—	—	—	—	—	1.75	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	—	7.51	13,545	—	—	—	—	—	—	—	—	254	—
1872	15,246	—	8.42	91.58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	—	1,284	13,962	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1873	15,445	0.34	9.64	90.02	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	53	1,489	13,903	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1874	15,387	0.36	9.75	89.89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	56	1,500	13,831	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1875	15,282	0.57	8.41	91.02	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	87	1,285	13,910	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1876	15,388	0.81	8.81	90.38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	125	1,356	13,907	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1877	15,486	0.85	10.33	88.82	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	131	1,600	13,755	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1878	15,675	1.10	9.92	87.97	—	—	—	—	—	—	—	—	1.01	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	172	1,555	13,790	—	—	—	—	—	—	—	—	158 <sup>1</sup>	—
1879	15,715	1.60	9.79	87.10	—	—	—	—	—	—	—	—	1.51	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	251	1,538	13,688	—	—	—	—	—	—	—	—	238	—
1880	15,824	1.68	10.54	86.72	34.26	14.04	11.43	9.11	14.60	0.43	2.83	1.06	—	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	266	1,669	13,722	5,411	2,220	1,809	1,443	2,322	68	449	167	—	—
1881	15,922	2.00	10.59	86.32	33.93	13.94	11.24	8.98	14.91	0.40	2.94	1.09	—	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	318	1,686	13,745	5,402	2,220	1,789	1,427	2,374	64	469	173	—	—
1882	15,993	2.86	11.04	85.55	33.87	13.76	11.11	8.94	14.29	0.39	3.19	1.15	—	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	363	1,763	13,683	5,417	2,200	1,776	1,430	2,280	62	510	184	—	—
1883	16,090	2.63	11.14	85.00	33.21	13.63	11.26	8.82	14.49	0.38	3.21	1.04	0.19	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	423	1,793	13,675	5,353	2,188	1,807	1,419	2,331	61	516	167	32	—
1884	16,205	3.09	11.39	84.24	32.93	13.46	11.09	8.88	14.39	2.35	3.14	1.09	0.19	—
	<sup>o</sup> / <sub>o</sub>	503	1,844	13,651	5,337	2,181	1,797	1,439	2,332	56	509	176	31	—

<sup>1</sup> Ez összegbe nincs beszámítva a 161. zsidó zugiskola (Ung, Szabolcs és Szatmármegyékben).

XIII. tábla.**A népiskolák fokozata.**

Mely évben	Az iskolák összes száma	Elemi	Felső nép	Polgári
a) Abszolút számokban:				
1869	13,798	13,798	—	—
1870	14,032	13,987	45	} és polgári együttesen
1871	14,550	14,506	44	
1872	15,246	15,202	44	} 37
1873	15,445	15,381	27	
1874	15,387	15,311	32	44
1875	15,282	15,191	39	52
1876	15,388	15,267	61	60
1877	15,486	15,364	61	61
1878	15,675	15,538	62	75
1879	15,715	15,550	71	94
1880	15,824	15,652	21	101
1881	15,922	15,734	78	110
1882	15,993	15,793	74	126
1883	16,090	15,893	68	129
1884	16,205	15,993	76	136
b) Százalékokban:				
1869	—	100,00	—	—
1870	—	99,68	0,32	} és polgári együttesen
1871	—	99,70	0,30	
1872	—	99,71	0,29	} 0,24
1873	—	99,59	0,17	
1874	—	99,50	0,20	0,39
1875	—	99,40	0,26	0,34
1876	—	99,21	0,40	0,39
1877	—	99,20	0,40	0,40
1878	—	99,13	0,39	0,48
1879	—	98,95	0,46	0,59
1880	—	98,91	0,45	0,64
1881	—	98,81	0,50	0,69
1882	—	98,75	0,46	0,79
1883	—	98,79	0,41	0,80
1884	—	98,68	0,48	0,84



## XIV. tábla.

## Az iskolák tanítási nyelve.

Melyik évben	Hány iskolában tanítottak											
	Az iskolák összes száma	k i z á r ó l a g							egyéb nyelven (bolgár, vend., görög, örmény)	vegyesen		
		magyarul	németül	tótul	oláhul	horvátul	szerbül	ruthénül		magyarral vegyes nyelven	magyar tul- kült más két nyelven	
a) abszolút számokban:												
1869	13,798	5,818	1,232	1,821	2,569	80	153	473	20	1,452	180	
1870	14,032	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1871	14,550	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1872	17,499 <sup>1</sup>	7,991	1,810	2,046	2,878	73	339	554	13	1,537	258	
1873	19,652 <sup>1</sup>	8 404	2,184	2,057	3,130	71	350	556	36	2,332	532	
1874	15,387	6,822	1,273	1,971	3,001	110	312	571	21	1,167	139	
1875	15,282	6,834	1,257	1,805	3,096	88	295	546	9	1,259	93	
1876	15,388	6,981	1,230	1,814	3,057	115	278	560	—	1,263	90	
1877	15,486	7,024	1,141	1,893	2,773	63	253	483	29	1 692	135	
1878	15,675	7,171	1,017	1,867	2,952	75	262	514	12	1,703	102	
1879	15,715	7,197	953	1,837	2,848	58	260	461	13	1,969	114	
1880	15,824	7,342	867	1,714	2,756	68	245	388	7	2,287	150	
1881	15,922	7,404	761	1,514	2,781	28	239	349	44	2,745	57	
1882	15,993	7,597	nem magyar tannyelvű iskola összesen					5553	—	—	2,843	—
1883	16,090	7,743	690	1,440	2,748	60	245	282	9	2,814	59	
1884	16,205	7,938	676	1,378	2,843	80	247	259	18	2,684	82	
b) százalékokban:												
1869	100.00	42.17	8.93	13.20	18.62	0.58	1.11	3.43	0.14	10.52	1.30	
1870	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1871	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1872	100.00	45.67	10.34	11.69	16.45	0.42	1.94	3.17	0.07	8.78	1.47	
1873	100.00	42.76	11.11	10.47	15.93	0.36	1.78	2.83	0.18	11.87	2.71	
1874	100.00	44.34	8.27	12.81	19.50	0.72	2.03	3.71	0.14	7.58	0.90	
1875	100.00	44.72	8.22	11.81	20.26	0.58	1.93	3.57	0.06	8.24	0.61	
1876	100.00	45.37	7.99	11.79	19.86	0.75	1.81	3.64	—	8.21	0.58	
1877	100.00	45.36	7.39	12.22	17.90	0.40	1.63	3.12	0.19	10.92	0.87	
1878	100.00	45.75	6.48	11.91	18.83	0.48	1.67	3.28	0.08	10.87	0.65	
1879	100.00	45.80	6.06	11.69	18.12	0.37	1.65	2.97	0.08	12.53	0.73	
1880	100.00	46.39	5.48	10.83	17.42	0.43	1.55	2.45	0.05	14.45	0.95	
1881	100.00	46.50	4.78	9.51	17.47	0.17	1.50	2.19	0.28	17.24	0.36	
1882	100.00	47.50	összesen					34.73	—	—	17.77	—
1883	100.00	48.12	4.29	8.95	17.08	0.37	1.52	1.75	0.06	17.49	0.37	
1884	100.00	48.98	4.17	8.50	17.47	0.49	1.53	1.60	0.11	16.56	0.51	

<sup>1</sup> 1872. és 1873-ban a szám azért nagyobb, mert a tanítási nyelv a tantermek száma után lett kimutatva.

## XV. tábla.

## A népiskolák 1884-ben jelleg és oktatási nyelv szerint.

Az iskolák összes száma	Az oktatási nyelv, iskolák szerint hány esetben volt																	
	az állami-akban		A községi jellegűekben						A római kath. jellegűekben									
	kizárólag magyarul	magyarral vegyes	magyar	német	tót	oláh	szerb	horvát	bolgár	magyarral vegyes	magyar nélküli más 2	magyar	német	tót	horvát	bolgár	magyarral vegyes	magyar nélküli más 2
16,205	443	60	1,156	77	57	120 és 8 olasz	65	3	3	337	18	2961	218	861	78	2	1,162	59

Az oktatási nyelv, iskolák szerint hány esetben volt														
A görög kath. jellegűekben				A görög-keleti jellegűekben				Az ágostai evang. jellegűekben						
magyar	tót	oláh	ruthén	magyarral vegyes	magyar nélküli más 2	magyar	oláh	szerb	magyarral vegyes	magyar	német	tót	magyarral vegyes	magyar nélküli más 2
153	3	1,252	263	508	2	7	1,474	182	137	336	355	457	288	3

Az oktatási nyelv, iskolák szerint hány esetben volt											
A helvét reform			Az unitáriusokéban	Az izraelitákéban			A magán jellegűekben			Az egyetiekben	
magyar	német	magyarral vegyes	magyar	magyar	német	magyarral vegyes	magyar	német	magyarral vegyes	magyar	magyarral vegyes
2,297	12	23	56	368	13	128	130	1	43	29	2



XVI. tábla.

Az állami elemi népiskolák az illető helység nemzetisége szerint.

A község neve	A megye neve	A népesség összesszáma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb
<b>1873. évben állit- tattak :</b>									
Magyar-Csesztve . .	Alsó-Fehér	—	28.38	—	—	51.32	—	0.19	20.11
		532	151	—	—	273	—	1	107
			34.29	—	—	52.28	—	—	13.43
Magyar-Kapud . . .	»	417	143	—	—	218	—	—	56
			42.41	—	—	56.70	—	—	0.89
Maros-Csúcs . . . .	»	448	190	—	—	254	—	—	4
			52.30	0.29	—	46.84	—	—	0.57
Maros-Koppánd. . .	»	348	182	1	—	163	—	—	2
			34.37	—	0.14	63.10	—	—	2.39
Szent-Benedek . . .	»	710	244	—	1	448	—	—	17
			0.91	0.91	98.18	—	—	—	—
Pokrivács . . . . .	Árva . . . .	220	2	2	216	—	—	—	—
			10.03	19.21	5.36	0.51	64.83	—	0.06
Titel . . . . .	B.-Bodrog .	3,321	333	638	178	17	2,153	—	2
			12.91	—	—	87.09	—	—	—
Csohaj . . . . .	Bihar. . . .	426	55	—	—	371	—	—	—
			72.20	7.31	19.62	—	—	—	0.87
Diósgyőr . . . . .	Borsod . . .	4,374	3,158	320	858	—	—	—	38
			33.21	33.53	0.20	31.71	—	—	1.35
Alsó-Tömös . . . . .	Brassó . . .	29,584	9,825	9,919	44	9,382	15	1	398
(Brassóhoz)			37.51	1.49	—	61.00	—	—	—
Hosszúfalu . . . . .	Brassó . . .	6,956	2,609	104	—	4,243	—	—	—
			84.01	0.17	—	15.79	—	—	0.03
Kovászna . . . . .	Háromszék	3,628	3,048	6	—	573	—	—	1
			9.68	0.34	—	89.48	—	—	0.50
Berekszó . . . . .	Hunyad . .	599	58	2	—	536	—	—	3
			20.09	0.85	—	79.06	—	—	—
Rákosd . . . . .	Hunyad . .	702	141	6	—	555	—	—	—
Zsilvölgy (Lónya- bánya) . . . . .	Hunyad . .	—	8.52	5.16	0.96	78.70	0.06	0.87	5.73
		3,226	275	167	30	2,539	2	28	185
			62.61	1.53	—	26.97	—	—	8.89
Dicső-Szt.-Márton .	K.-Küküllő	1,958	1,226	30	—	528	—	—	174
			15.04	0.05	—	82.77	0.05	—	2.09
Borsa . . . . .	Kolozs . . .	1,868	281	1	—	1,546	1	—	39
			32.85	7.30	—	59.85	—	—	—
Hidalmás . . . . .	Kolozs . . .	1,041	342	76	—	623	—	—	—
			74.13	—	—	25.45	—	—	0.42
Kide . . . . .	Kolozs . . .	715	530	—	—	182	—	—	3
			6.5	33.4	0.4	54.6	1.1	—	4.0
Karánsebes . . . . .	Kr.-Szörény	4,764	310	1,590	19	2,601	53	1	190
			1.19	10.20	0.05	87.89	0.19	—	0.48
Mehádia . . . . .	Kr.-Szörény	2,097	25	214	1	1,843	4	—	10

A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb
Német-Gladna . . .	Kr.-Szörény	—	3.51	9.83	0.70	85.96	—	—	—
		285	10	28	2	245	—	—	—
Felső-Szlécs. . . . .	Liptó. . . . .	—	—	0.19	99.81	—	—	—	—
		527	—	1	526	—	—	—	—
Görgény-Üvegcsür .	Mar.-Torda	—	86.78	0.25	0.12	12.85	—	—	—
		817	709	2	1	105	—	—	—
Balassa-Gyarmat. . .	Nógrád. . . .	—	88.06	1.02	10.25	0.92	0.24	—	0.41
		6,788	5,978	69	696	1	16	—	28
Berzevicze . . . . .	Sáros. . . . .	—	4.97	9.32	84.99	—	—	0.18	0.54
		1,652	82	154	1,404	—	—	3	9
Kőszeg . . . . .	Sáros. . . . .	—	5.56	4.63	87.50	—	—	0.23	2.08
		432	24	20	378	—	—	1	9
Sz.-György (Ábrány)	Szabolcs . . .	—	75.51	0.78	2.53	19.29	1.80	—	0.09
		2,050	1,548	16	52	395	37	—	2
Szinyérváralja . . .	Szatmár . . .	—	52.70	0.95	0.08	45.84	—	—	0.43
		3,691	1,945	35	3	1,692	—	—	16
Granasztó. . . . .	Szepes . . . .	—	0.61	0.61	90.02	—	—	6.93	1.83
		491	3	3	442	—	—	34	9
Bethlen . . . . .	Sz.-Doboka	—	44.60	5.06	—	48.98	—	—	1.36
		1,760	785	89	—	862	—	—	24
Kis-Solymos . . . . .	Sz.-Doboka	—	—	—	—	10.00	—	—	—
		224	—	—	—	224	—	—	—
Magyar-Lápos . . . .	Sz.-Doboka	—	58.15	18.68	0.16	21.34	—	0.05	1.62
		1,921	1,117	359	3	410	—	1	31
Veresegyháza. . . . .	Sz.-Doboka	—	72.92	1.49	—	18.98	—	—	6.61
		469	342	7	—	89	—	—	31
Fehértemplom . . . .	Temes . . . . .	—	4.8	69.3	0.4	7.0	16.3	0.1	2.1
		9,845	470	6,824	46	692	1,601	5	207
Temesvár . . . . .	Temes . . . . .	—	22.2	56.6	1.2	10.1	5.2	0.1	4.6
		33,694	7,494	19,071	406	3,372	1,766	28	1,557
Túr . . . . .	T.-Aranyos	—	51.48	—	—	42.68	—	—	5.84
		1,045	538	—	—	446	—	—	61
Keresztúr . . . . .	Torontál . . .	—	91.13	4.56	—	2.16	1.92	—	0.23
		417	380	19	—	9	8	—	1
Pancsova . . . . .	Torontál . . .	—	6.8	38.4	1.7	2.4	49.7	—	1.0
		17,127	1,171	6,569	296	408	8,504	2	177
Ábrahámfalva . . . .	Turócz . . . .	—	25.40	2.42	72.18	—	—	—	—
		248	63	6	179	—	—	—	—
Nagy-Csepcsény . . .	Turócz . . . .	—	9.95	7.33	81.94	—	—	—	0.78
		382	38	28	313	—	—	—	3
Tót-Próna . . . . .	Turócz . . . .	—	4.14	7.27	87.67	—	—	—	0.92
		1,087	45	79	953	—	—	—	10
Halmi . . . . .	Ugoesa . . . .	—	99.52	—	—	0.18	—	0.30	—
		1,668	1,660	—	—	3	—	5	—
Muraszombat . . . .	Vas . . . . .	—	13.44	21.05	—	—	0.11	—	65.40 <sup>1</sup>
		1,786	240	376	—	—	2	—	1,168
Zsidahegy. . . . .	Vas . . . . .	—	42.62	4.73	—	—	—	—	52.65 <sup>1</sup>
		718	306	34	—	—	—	—	378

<sup>1</sup> Vend.



A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt							
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb	
Egyeduta . . . . .	Zala . . . . .	943	99.04	0.85	—	—	—	—	0.11	
			934	8	—	—	—	—	1	
			1.73	1.35	—	—	96.92	—	—	
Totovecz-Kursanócz	Zala . . . . .	520	9	7	—	—	504	—	—	
			28.57	5.22	66.21	—	—	—	—	
Csörgő . . . . .	Zemplén . . . . .	441	126	23	292	—	—	—	—	
			93.42	3.63	2.72	—	—	—	0.23	
Kis-Rozvány . . . . .	Zemplén . . . . .	441	412	16	12	—	—	—	1	
			93.61	—	6.39	—	—	—	—	
Szinyér . . . . .	Zemplén . . . . .	313	293	—	20	—	—	—	—	
			98.74	—	1.26	—	—	—	—	
Szolnocska . . . . .	Zemplén . . . . .	397	392	—	5	—	—	—	—	
			—	—	98.27	—	—	—	1.73	
Brusznó . . . . .	Zólyom . . . . .	577	—	—	567	—	—	—	10	
Összesen . . . . .	52									
<b>1874. évben állitattak:</b>										
Vizakna . . . . .	Alsó-Fehér	—	31.02	2.01	0.01	64.01	—	—	2.05	
		3,683	1,149	75	2	2,367	—	—	90	
			3.26	—	—	96.74	—	—	—	
Serges . . . . .	Bihar . . . . .	583	19	—	—	564	—	—	—	
			1.23	5.90	0.06	88.36	—	—	4.45	
Felső-Porumbák . . . . .	Fogaras . . . . .	1,795	22	106	1	1,586	—	—	80	
			42.66	1.71	—	46.76	—	—	8.87	
Bácsi . . . . .	Hunyad . . . . .	586	250	10	—	274	—	—	52	
			4.00	1.18	—	94.45	—	—	0.37	
Felső-Szálláspatak . . . . .	»	1,099	44	13	—	1,038	—	—	4	
			35.64	10.36	0.47	51.96	0.47	—	1.10	
Körösbánya . . . . .	»	637	227	66	3	331	3	—	7	
			13.51	1.21	—	85.28	—	—	—	
Nagy-Pestény . . . . .	»	659	89	8	—	562	—	—	—	
			21.20	24.98	0.72	44.29	—	—	8.81	
Petrozsény . . . . .	»	2,906	616	726	21	1,287	—	—	256	
			19.18	3.73	—	72.30	—	—	4.79	
Púj . . . . .	»	751	144	28	—	543	—	—	36	
			90.13	2.06	0.10	5.52	0.03	—	2.16	
Bánffy-Hunyad . . . . .	Kolozs . . . . .	3,152	2,841	65	3	174	1	—	68	
			11.82	61.63	3.88	8.14	11.05	—	3.48	
Báziás . . . . .	Kr.-Szörény	516	61	318	20	42	57	—	18	
			2.22	3.95	93.33	—	0.25	—	0.25	
Szlavnicz . . . . .	Trencsén . . . . .	405	9	16	378	—	1	—	1	
			0.57	5.14	94.29	—	—	—	—	
Jezernicz . . . . .	Turócz . . . . .	175	1	9	165	—	—	—	—	

A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb
Ruttká . . . . .	Turócz . . .	—	10.60	17.90	67.54	0.16	0.10	—	3.70
		1,944	206	348	1,313	3	2	—	72
		—	4.40	16.14	77.79	—	—	—	1.67
Turócz-Szt.-Márton Jelenicz telep tartozik Óhegyhez . .	Turócz . . .	2,341	103	378	1,821	—	—	—	39
		—	1.07	1.31	97.57	—	—	—	0.05
	Zólyom. . .	2,055	22	27	2,005	—	—	—	1
Összesen . . 16									
Megszűnt . . 4									
Szaporodás 12									
<b>1875. évben állítottak :</b>									
Alvincz . . . . .	Alsó-Fehér	—	45.26	3.43	0.58	45.04	—	—	5.69
		1,372	621	47	8	618	—	—	78
		—	30.48	0.40	—	66.33	—	—	2.79
Maros-Szt.-Király .	Alsó-Fehér	502	153	2	—	333	—	—	14
		—	32.86	0.50	0.10	66.36	0.04	—	0.14
Csermő . . . . .	Arad . . . .	2,197	722	11	2	1,458	1	—	3
		—	55.57	15.64	—	27.39	—	—	1.40
Magyar-Nemegye .	B.-Naszód .	1,004	558	157	—	275	—	—	14
		—	7.65	1.61	0.94	83.35	—	—	6.45
Alsó-Lugos . . . . .	Bihar. . . .	745	57	12	7	621	—	—	48
		—	33.21	33.53	0.20	31.71	—	—	1.35
Brassó . . . . .	Brassó . . .	29,584	9,825	9,919	44	9,382	15	1	398
		—	22.67	—	—	75.39	—	—	1.94
Lindzsina . . . . .	Hunyad . .	516	117	—	—	389	—	—	10
		—	6.20	1.20	—	90.20	—	—	2.40
Piski . . . . .	Hunyad . .	500	31	6	—	451	—	—	12
		—	74.3	6.9	17.6	—	—	—	1.2
Losoncz . . . . .	Nógrád. . .	5,027	3,735	345	886	—	1	—	60
		—	81.39	0.14	—	16.55	—	—	1.92
Bálványos-Váralja .	Sz.-Doboka	1,456	1,185	2	—	241	—	—	28
		—	42.26	0.80	—	56.63	—	—	0.31
Deésakna . . . . .	» »	1,879	794	15	—	1,064	—	—	6
		—	75.80	—	—	24.20	—	—	—
Felőr . . . . .	» »	814	617	—	—	197	—	—	—
		—	66.66	3.01	—	30.33	—	—	—
Kudu . . . . .	» »	465	310	14	—	141	—	—	—
		—	50.47	2.87	—	46.66	—	—	—
Málom. . . . .	» »	838	423	24	—	391	—	—	—
		—	48.57	0.64	—	45.64	—	—	5.15
Retteg. . . . .	» »	1,709	830	11	—	780	—	—	88
		—	52.44	1.22	0.11	45.56	—	—	0.67
Somkerék . . . . .	» »	900	472	11	1	410	—	—	6



A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt							
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb	
Szász-Bréte . . . . .	Sz.-Doboka	— 300	65.67 197	0.33 1	—	33.67 101	—	—	0.33 1	
Jaszenova . . . . .	Temes . . . .	— 1,785	0.84 15	5.93 106	0.24 4	18.77 335	70.42 1,257	—	3.81 68	
Alibunár . . . . .	Torontál . . .	— 4,050	0.64 26	7.51 304	0.47 19	61.41 2,487	29.13 1,180	—	0.84 34	
Vajnatina . . . . .	Ung . . . . .	— 476	2.10 10	0.63 3	97.27 463	—	—	—	—	
Hakerhegy . . . . .	Vas . . . . .	— 355	0.28 1	69.02 245	—	—	30.70 109	—	—	
Neudohegy . . . . .	» . . . . .	— 532	0.38 2	99.06 527	—	—	0.38 2	—	0.18 1	
Baglad . . . . .	Zala . . . . .	— 217	98.16 213	0.92 2	0.46 1	—	0.46 1	—	—	
Pórszombat . . . . .	» . . . . .	— 454	96.70 439	1.98 9	—	—	0.22 1	—	1.10 5	
Kazu . . . . .	Zemplén . . .	— 311	26.37 82	1.93 6	71.70 223	—	—	—	—	
Mád . . . . .	» . . . . .	— 3,471	90.35 3,135	4.06 141	4.87 169	0.03 1	—	0.06 2	0.66 23	
Podholja-Bravaczó .	Zólyom . . . .	— 653	1.23 8	—	97.54 637	—	—	—	1.23 8	
összesen . . . . .	27									
megszűnt . . . . .	1									
szaporodás . . . . .	26									
<b>1876. évben állit-</b>										
<b>tattak :</b>										
Aranyos-Maróth . .	Bars . . . . .	— 2,251	32.52 732	11.10 250	56.20 1,265	—	—	—	0.18 4	
Nagy-Máros . . . . .	» . . . . .	— 591	71.91 425	0.34 2	27.58 163	—	—	—	0.17 1	
Ó-Radna . . . . .	B.-Naszód . . .	— 3,088	20.73 640	4.79 148	0.23 7	70.08 2,164	—	0.25 8	3.92 121	
Horhi . . . . .	Hont . . . . .	— 302	24.17 73	3.97 12	71.86 217	—	—	—	—	
Terbegecz . . . . .	» . . . . .	— 279	88.53 247	1.08 3	10.04 28	—	—	—	0.35 1	
Brád . . . . .	Hunyad . . . .	— 2,326	9.76 227	1.59 37	0.04 1	88.35 2,055	—	—	0.26 6	
Kis-Barcsa . . . . .	» . . . . .	— 271	11.44 31	0.37 1	—	87.08 236	—	—	1.11 3	
Vajda-Hunyad . . .	» . . . . .	— 2,303	21.01 484	9.42 217	0.27 5	68.56 1,579	—	1	0.74 17	

A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb
Kalota-Szt.-Király .	Kolozs . . .	—	75.81	0.11	—	22.11	—	—	1.97
		864	655	1	—	191	—	—	17
Liptó-Szt.-Miklós . .	Liptó . . .	—	10.41	50.08	39.28	—	0.06	—	0.17
		1,777	185	890	698	—	1	—	3
Görgény-Szt.-Imre .	Maros-Torda	—	57.56	1.16	—	33.92	—	—	7.36
		1,548	891	18	—	525	—	—	114
Mező-Bánd . . . . .	» »	—	55.08	0.04	—	37.05	—	—	7.83
		2,580	1,421	1	—	956	—	—	202
Clausura (Aranyb.) .	Sáros . . .	—	—	2.34	97.66	—	—	—	—
		299	—	7	292	—	—	—	—
Kisvárd . . . . .	Szabolcs . .	—	97.46	0.72	1.44	—	—	0.02	0.36
		5,006	4,879	3.6	72	—	—	1	18
Felső-Kapnik . . . .	Szatmár . .	—	19.69	0.28	0.56	78.48	—	0.85	0.14
		711	140	2	4	558	—	6	1
Nagy-Szeben . . . . .	Szeben . . .	—	10.0	73.7	—	14.4	—	—	1.3
		19,446	2,065	14,327	—	2,810	1	—	243
Domokos . . . . .	Sz -Doboka	—	91.77	1.00	—	5.73	—	—	1.50
		802	736	8	—	46	—	—	12
Dragsina . . . . .	Temes . . .	—	26.12	1.76	4.83	67.07	0.22	—	—
		911	238	16	44	611	2	—	—
Klopdia . . . . .	» . . .	—	9.19	18.32	27.32	42.92	0.40	—	1.85
		1,512	139	277	413	649	6	—	28
Kövérés (Nagy) . . .	» . . .	—	6.69	2.63	0.21	89.34	—	—	1.13
		1,867	125	49	4	1,668	—	—	21
Ferendia . . . . .	» . . .	—	12.47	2.36	0.49	83.78	0.33	—	0.57
		1,227	153	29	6	1,028	4	—	7
Glogon . . . . .	Torontál . .	—	0.49	63.13	0.12	26.86	9.40	—	—
		2,468	12	1,558	3	663	232	—	—
Csacza-Csadeczka .	Trencsén . .	—	1.40	9.23	88.65	—	—	—	0.72
		4,000	56	369	3,546	—	—	—	29
Zay-Ugrócz . . . . .	» . . .	—	3.46	13.38	83.01	—	—	—	0.15
		1,330	46	178	1,104	—	—	—	2
Mosócz . . . . .	Turócz . . .	—	1.43	5.96	91.86	—	—	—	0.75
		1,744	25	104	1,602	—	—	—	13
Vriczko . . . . .	» . . .	—	0.12	97.01	2.27	—	—	—	0.60
		1,674	2	1,624	38	—	—	—	10
Bajánháza . . . . .	Ung . . . .	—	84.84	—	15.16	—	—	—	—
		488	414	—	74	—	—	—	—
Gálóc . . . . .	» . . . .	—	95.73	—	3.05	—	—	1.02	0.20
		492	471	—	15	—	—	5	1
Nagy-Berezna . . . .	» . . . .	—	13.79	10.93	16.82	—	—	57.87	0.59
		1,683	232	184	283	—	—	974	10
Csabrendek . . . . .	Zala . . . .	—	99.81	0.44	0.03	—	0.03	—	0.09
		3,201	3,182	14	1	—	1	—	3
Gánicsa . . . . .	» . . . .	—	8.61	1.70	—	—	0.10	—	89.59 <sup>1</sup>
		941	81	16	—	—	1	—	843
Hodosán . . . . .	» . . . .	—	2.04	1.19	—	—	96.77	—	—
		1,423	29	17	—	—	1,377	—	—

<sup>1</sup> Vend.



A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb
Cséke . . . . .	Zemplén . .	— 1,018	15.72 160	0.49 5	83.79 853	—	—	—	—
Dolina-Medved . . .	Zólyom . .	— 407	0.25 1	—	99.75 406	—	—	—	—
Fiume . . . . .	—	— 20,981	1.82 382	4.27 895	0.04 9	0.03 6	38.09 7,991	0.01 3	55.74 <sup>1</sup> 11,695
összesen . . 35									
<b>1877. évben állit- tattak :</b>									
Mócs . . . . .	Kolozs . . .	— 1,542	29.31 452	0.52 8	—	63.56 980	—	—	6.61 102
Herkules-Fürdő . .	Kr.-Szörény	— 336	18.75 63	52.38 176	0.89 3	22.92 77	1.49 5	—	3.57 12
Liptó-Ujvár . . . .	Liptó. . . .	— 629	22.10 139	15.90 100	61.21 385	—	—	—	0.79 5
Bürkös . . . . .	N.-Küküllő	— 1,011	21.27 215	5.93 60	—	72.80 736	—	—	—
Szalónak . . . . .	Vas. . . . .	— 1,339	1.87 25	95.97 285	0.07 1	—	1.94 26	—	0.15 2
Szent-Adorján . . .	Zala . . . .	— 210	71.43 150	4.29 9	—	—	23.80 50	—	0.48 1
összesen . . 6									
<b>1878. évben állit- tattak :</b>									
Aranyidka . . . . .	Abauj-Torna	— 674	1.34 9	7.27 49	91.39 616	—	—	—	—
Alvincz . . . . .	Alsó-Fehér	— 1,372	45.26 621	3.43 47	0.58 8	45.04 618	—	—	5.69 78
Maros-Ujvár 2 . . .	» »	— 2,660	46.09 1,226	3.05 81	0.18 4	47.82 1,272	—	—	2.86 76
Vizakna . . . . .	» »	— 3,683	31.2 1,149	2.1 75	0.1 2	64.1 2,367	—	—	2.5 90
Kis-Sztapár puszta (Ó-Szivácshoz) . .	Bács-Bodrog	— 5,194	0.26 13	1.77 92	—	—	97.61 5,070	—	0.36 19
Titel . . . . .	» »	— 3,321	10.03 333	19.21 638	5.36 178	0.51 17	64.83 2,153	—	0.06 2
Alsó-Vereczke . . .	Bereg . . .	— 1,276	27.66 353	29.31 374	1.02 13	—	—	39.50 504	2.51 32

<sup>1</sup> Olasz.

A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb
Bilke . . . . .	Bereg . . .	—	9.92	0.57	0.45	—	—	88.67	0.39
		3,347	332	19	15	—	—	2,968	13
Kelemenfalú . . .	» . . . .	—	1.85	—	0.46	—	—	99.54	—
		216	4	—	1	—	—	211	—
Szolyva . . . . .	» . . . .	—	13.55	13.99	6.81	—	—	65.51	0.14
		1,380	187	193	93	—	—	904	3
		—	33.21	33.53	0.20	31.71	—	—	1.35
Brassó . . . . .	Brassó . . .	29,584	9,825	9,919	44	9,382	15	1	398
Brassó-Bolonya (Brassóhoz) . . .	» . . . .	—	33.21	33.53	0.20	31.71	—	—	1.35
		29,584	9,825	9,919	44	9,382	15	1	398
		—	44.72	0.43	—	54.42	—	—	0.43
Alpestes . . . . .	Hunyad . .	691	309	3	—	376	—	—	3
		—	2.71	—	—	97.10	—	—	0.19
Felső-Szilvás . . .	» . . . .	517	14	—	—	502	—	—	1
		—	11.31	5.08	—	81.68	—	—	1.93
Gyógy-Felfalu . .	» . . . .	1,141	129	58	—	932	—	—	22
		—	37.91	0.76	0.27	55.73	—	—	5.33
Gyalu 2 . . . . .	Kolozs . . .	2,514	953	19	7	1,401	—	—	134
		—	90.13	2.06	0.10	5.52	0.03	—	2.16
Bánffy-Hunyad . .	» . . . .	3,152	2,841	65	3	174	1	—	68
		—	6.5	33.4	0.4	54.6	1.1	—	4.0
Karánsebes . . . .	Kr.-Szörény	4,764	310	1,590	19	2,601	53	1	190
		—	64.4	19.9	0.3	8.5	—	5.8	1.1
Máramaros-Sziget	Máramaros	10,852	6,968	2,163	38	929	—	639	115
		—	97.46	0.72	1.44	—	—	0.02	0.36
Kis-Várda . . . . .	Szabolcs . .	5,006	4,879	36	72	—	—	1	18
		—	52.97	1.53	—	45.15	—	0.19	0.16
Kapnikbánya . . .	Szatmár . .	2,609	1,382	40	—	1,178	—	5	4
		—	58.15	18.68	0.16	21.34	—	0.05	1.62
Magyar-Lápos . .	Sz.-Doboka	1,921	1,117	359	3	410	—	1	31
		—	82.7	—	—	14.8	—	—	2.5
Szék . . . . .	» . . . .	2,759	2,282	1	—	408	—	—	68
		—	4.8	69.3	0.4	7.0	16.3	0.1	2.1
Fehértemplom . .	Temes . . .	9,845	470	6,824	46	692	1,601	5	207
		—	81.61	0.28	—	8.17	—	—	9.94
Felvincz . . . . .	T.-Aranyos	1,609	1,313	7	—	129	—	—	160
		—	6.8	38.4	1.7	2.4	49.7	—	1.0
Pancsova . . . . .	Torontál . .	17,127	1,171	6,569	296	408	8,504	2	177
		—	3.08	12.34	84.58	—	—	—	—
Alsó-Draskócz . .	Trencsén . .	227	7	28	192	—	—	—	—
		—	—	3.19	96.81	—	—	—	—
Bohunicz . . . . .	» . . . .	533	—	17	516	—	—	—	—
		—	—	4.74	91.90	—	—	—	3.36
Prejta . . . . .	» . . . .	506	—	24	465	—	—	—	17
		—	14.4	27.5	56.5	—	—	—	1.60
Trencsén . . . . .	» . . . .	4,402	634	1,208	2,488	—	2	—	70



A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt							
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb	
Zbora . . . . .	Trencsén .	421	—	10.21	89.79	—	—	—	—	1
		—	—	43	378	—	—	—	—	—
		—	59.58	1.62	—	22.17	—	—	—	16.63
Magyar-Hidegkút .	Udvarhely .	433	258	7	—	96	—	—	—	72
		—	6.09	14.47	78.94	—	—	0.25	—	0.25
Poroszló . . . . .	Ung . . . . .	394	24	57	311	—	—	—	1	1
		—	0.22	99.10	0.11	—	—	—	—	0.57
Kristyán . . . . .	Vas . . . . .	884	2	876	1	—	—	—	—	5
		—	0.15	8.82	0.15	—	—	—	—	90.88
Kruplivnik . . . . .	» . . . . .	340	1	30	1	—	—	—	—	308 <sup>1</sup>
		—	0.30	2.67	—	—	—	—	—	97.03
Kupsincz . . . . .	» . . . . .	337	1	9	—	—	—	—	—	327 <sup>1</sup>
		—	88.79	0.82	—	—	—	—	—	10.39
Tessanócz . . . . .	» . . . . .	856	760	7	—	—	—	—	—	89
		—	99.81	0.44	0.03	—	0.03	—	—	0.09
Csab-Rendek . . . . .	Zala . . . . .	3,201	3,182	14	1	—	—	1	—	3
		—	16.59	25.40	56.70	—	—	—	—	1.81
Gálszécs . . . . .	Zemplén . .	3,134	520	796	1,777	—	—	—	—	41
Összesen . . . . .		41								
<b>1879. évben állitattak :</b>										
			84.70	—	0.68	5.78	—	0.17	—	8.67
Magyar-Becze . . . . .	Alsó-Fehér .	588	498	—	4	34	—	1	—	51
		—	57.7	15.8	1.3	18.6	4.9	0.0	—	1.7
Arad . . . . .	Arad . . . . .	35,556	20,493	5,616	443	6,638	1,743	18	—	605
		—	3.15	7.22	88.73	—	—	—	—	0.90
Kralován . . . . .	Árva . . . . .	443	14	32	393	—	—	—	—	4
		—	73.6	11.2	0.1	—	14.6	—	—	0.5
Baja . . . . .	B.-Bodrog .	19,241	44,188	2,162	39	8	2,734	1	—	109
		—	51.3	2.5	0.6	—	45.4	—	—	0.2
Szabadka . . . . .	» . . . . .	61,367	31,471	1,561	352	8	27,869	5	—	101
		—	80.7	6.7	12.3	—	—	—	—	6.3
Léva . . . . .	Bars . . . . .	6,491	5,236	434	797	—	—	—	—	24
		—	9.92	0.57	0.45	—	—	—	88.67	0.39
Bilke . . . . .	Bereg . . . . .	3,347	332	19	15	—	—	—	2,968	13
		—	5.46	—	—	—	—	—	94.54	—
Iloncza . . . . .	» . . . . .	2,873	157	—	—	—	—	—	2,716	—
		—	28.30	19.26	2.55	—	—	—	49.89	—
Oroszvég . . . . .	» . . . . .	940	266	181	22	—	—	—	469	2
		—	20.73	4.79	0.23	70.08	—	—	0.25	3.92
Ó-Radna . . . . .	Beszt.-Naszód	3,088	640	148	7	2,164	—	—	8	121
		—	9.2	7.0	0.4	—	0.4	—	—	1.0
Győr . . . . .	Győr . . . . .	20,981	19,137	1,471	94	2	74	1	—	202

<sup>1</sup> Vend.

A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb
		—	84.01	0.17	—	15.79	—	—	0.03
Kovászna . . . .	Háromszék	3,628	3,048	6	—	573	—	—	1
		—	2.48	—	97.52	—	—	—	—
Gyékés . . . . .	Hont . . . .	483	12	—	471	—	—	—	—
		—	1.88	—	—	96.86	—	—	1.31
Alsó-Szilvás . .	Hunyad . .	765	14	—	—	741	—	—	10
		—	37.6	11.8	0.6	46.8	0.1	—	3.1
Déva . . . . .	» . . . .	3,935	1,480	463	23	1,842	5	1	121
		—	17.66	8.28	0.21	72.10	—	—	1.75
Livazény 2 . . .	» . . . .	2,849	503	236	6	2,054	—	—	50
		—	12.66	35.38	0.11	51.01	—	—	0.84
Nagyág . . . . .	» . . . .	1,778	225	629	2	907	—	—	15
		—	8.53	5.18	0.93	78.70	0.06	0.87	5.73
Petrilla . . . . .	» . . . .	3,226	275	167	30	2,539	2	28	185
		—	62.61	1.53	—	26.97	—	—	8.89
Dicső-Szt-Márton	K.-Küküllő.	1,958	1,226	30	—	528	—	—	17
		—	75.81	0.11	—	22.11	—	—	1.97
KalotaSzt.-Király	Kolozs . . .	864	655	1	—	191	—	—	17
		—	78.8	4.9	0.4	13.2	—	—	2.7
Kolozsvár 2 . .	» . . . .	29,923	23,495	1,469	124	3,976	23	4	832
		—	2.55	16.16	0.10	75.72	2.00	—	3.47
Berzászka . . .	Kr.-Szörény	1,528	39	247	8	1,157	24	—	53
		—	12.34	41.36	0.30	44.26	0.62	—	1.12
Lugos . . . . .	» . . . .	11,287	1,397	4,667	29	4,996	70	2	126
		—	10.41	50.08	39.28	—	0.06	—	0.17
Liptó-Szt.-Miklós	Liptó . . . .	1,777	185	890	698	—	1	—	3
		—	22.10	15.90	61.21	—	—	—	0.79
Liptó-Ujvár . .	» . . . .	629	139	100	385	—	—	—	5
		—	64.4	19.9	0.3	8.5	—	5.8	1.1
Marmaros-Sziget	Marmaros .	10,852	6,968	2,163	38	929	—	639	115
		—	18.04	1.24	0.81	77.79	—	—	2.12
Göde-Mesterháza	Maros-Torda	1,369	247	17	11	1,065	—	—	29
		—	74.3	6.9	17.6	—	—	—	1.2
Losonc . . . . .	Nógrád . . .	5,027	3,735	345	886	—	1	—	60
		—	56.74	34.29	6.15	0.11	0.49	0.03	2.19
Budapest 3 . . .	Pest-Pilis-Solt	360,551	204,564	123,645	22,205	408	1,756	59	7,914
		—	99.3	0.4	0.2	—	—	—	0.1
Félegyháza . . .	» . . . .	23,912	23,758	86	40	—	2	—	26
		—	3.4	16.2	80.2	—	—	—	0.2
Modor . . . . .	Pozsony . .	4,729	163	765	3,791	—	—	—	9
		—	96.44	1.27	—	—	0.80	—	1.49
Csurgó . . . . .	Somogy . .	3,231	3,116	41	1	—	24	1	48
		—	7.9	31.2	60.3	—	—	—	0.6
Igló . . . . .	Szepes . . .	7,521	594	2,347	4,532	1	1	3	43
		—	92.9	0.6	0.1	6.0	—	—	0.4
Zilah . . . . .	Szilágy . . .	5,961	5,535	37	7	358	—	—	24
		—	52.97	1.53	—	45.15	—	0.19	0.16
Kapnikbánya . .	Szatmár . .	2,609	1,382	40	—	1,178	—	5	4



A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt							
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb	
Bálványos-Váralja .	Sz.-Doboka	—	81.39	0.14	—	16.55	—	—	1.92	
		1,456	1,185	2	—	241	—	—	28	
			42.26	0.80	—	56.63	—	—	0.31	
Deésakna . . . . .	» »	1,879	794	15	—	1,064	—	—	6	
			29.38	0.78	69.84	—	—	—	—	
Sajó-Szent-András .	» »	—	514	4	359	—	—	—	—	
			50.59	1.66	—	43.46	—	—	4.29	
Alsó-Jára 2 . . . . .	T.-Aranyos	1,445	731	24	—	628	—	—	62	
			76.0	1.4	0.2	19.6	—	—	2.8	
Torda 2 . . . . .	» »	9,434	7,173	134	12	1,848	—	—	267	
			51.48	—	—	42.68	—	—	5.84	
Túr . . . . .	» »	1,045	538	—	—	446	—	—	61	
			81.61	0.28	—	8.17	—	—	9.94	
Felvincz . . . . .	» »	1,609	1,313	7	—	129	—	—	160	
			3.46	13.38	83.01	—	—	—	0.15	
Zay-Ugrócz . . . . .	Trencsén . .	1,330	46	178	1,104	—	—	—	2	
			4.40	16.14	77.79	—	—	—	1.67	
Turócz-Szt.-Márton	Turócz . . .	2,341	103	378	1,821	—	—	—	39	
			9.84	7.72	81.23	—	—	—	1.21	
Znio-Váralja . . . . .	» . . .	1,321	130	102	1,073	—	—	—	16	
			10.60	17.90	67.54	0.16	0.10	—	3.70	
Ruttka . . . . .	» . . .	1,944	206	348	1,313	3	2	—	72	
			96.76	1.79	0.07	0.37	—	—	1.01	
Székely-Keresztúr .	Udvarhely .	2,968	2,872	53	2	11	—	—	30	
			0.74	2.59	—	—	88.52	—	8.15	
Barátmajor . . . . .	Vas . . . .	270	2	7	—	—	239	—	22	
			0.51	7.14	—	—	—	—	92.35 <sup>1</sup>	
Martinya . . . . .	» . . . .	196	1	14	—	—	—	—	181	
			16.59	25.40	56.70	—	—	—	1.31	
Gálszécs . . . . .	Zemplén . .	3,134	520	796	1,777	—	—	—	41	
			90.85	4.06	4.87	0.03	—	0.06	0.66	
Mád . . . . .	» . . .	3,471	3,135	141	169	1	—	2	23	
			92.90	3.30	2.80	—	0.02	0.24	0.74	
Sárospatak . . . . .	» . . .	4,214	3,915	139	118	—	1	10	31	
Összesen . . . . .	58									
<b>1880. évben állít- tattak :</b>										
Kisfalud . . . . .	Bereg . . .	—	6.06	—	0.09	—	—	92.86	0.99	
		1,107	67	—	1	—	—	1,028	11	
			13.55	13.99	6.81	—	—	65.51	0.14	
Szolyva . . . . .	» . . .	1,380	187	193	93	—	—	904	3	
			54.78	35.11	—	10.11	—	—	—	
Tacs . . . . .	Beszt.-Naszód	376	206	132	—	38	—	—	—	

<sup>1</sup> Vend.





A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát- szerb	ruthén	egyéb
<b>1881. évben állit- tattak :</b>									
Asszonyfalu . . . . .	Alsó-Fehér	—	27.57	0.34	—	69.86	—	—	2.23
		584	161	2	—	408	—	—	13
Dubi . . . . .	Bereg. . . . .	—	2.37	94.48	—	—	—	3.15	—
		127	3	120	—	—	—	4	—
Dunkófalva . . . . .	» . . . . .	—	3.38	7.25	—	—	—	89.37	—
		207	7	15	—	—	—	185	—
Frigyesfalva . . . . .	» . . . . .	—	18.12	59.38	16.87	—	—	3.44	2.19
		320	58	190	54	—	—	11	7
Holubina . . . . .	» . . . . .	—	10.58	1.03	0.13	—	—	88.13	0.13
		775	82	8	1	—	—	683	1
Ploszkó . . . . .	» . . . . .	—	7.26	—	—	—	—	92.74	—
		234	17	—	—	—	—	217	—
Szinyák . . . . .	» . . . . .	—	—	99.24	—	—	—	0.76	—
		131	—	130	—	—	—	1	—
Sztrabicsó . . . . .	» . . . . .	—	3.36	1.68	—	—	—	94.50	0.45
		893	30	15	—	—	—	844	4
Viznicze (Alsó) . . . . .	» . . . . .	—	0.27	13.14	0.27	—	—	85.50	0.82
		731	2	96	2	—	—	625	6
Kis-Budak . . . . .	B.-Naszód . . . . .	—	9.80	1.24	—	85.49	—	—	3.97
		806	75	10	—	689	—	—	32
Lajosfalva . . . . .	» » . . . . .	—	3.11	58.22	—	38.00	—	—	0.67
		450	14	262	—	171	—	—	3
Ó-Radna kohótelep . . . . .	» » . . . . .	—	20.78	4.79	0.23	70.07	—	0.26	3.92
		3,088	640	148	7	2,164	—	8	121
Borzik . . . . .	Bihar. . . . .	—	6.96	0.14	0.29	92.61	—	—	—
		690	48	1	2	639	—	—	—
Rév 2 . . . . .	» . . . . .	—	32.30	0.75	0.19	66.09	—	—	0.67
		1,619	523	12	3	1,070	—	—	11
Govásdia . . . . .	Hunyad . . . . .	—	18.01	19.90	—	62.09	—	—	—
		372	67	74	—	231	—	—	—
Kudsir . . . . .	» . . . . .	—	3.93	6.99	0.26	87.20	—	0.34	1.28
		2,947	116	206	8	2,570	—	10	37
Uj-Sebeshely . . . . .	» . . . . .	—	34.06	5.60	0.29	56.32	0.14	0.29	3.30
		696	237	39	2	392	1	2	23
Teremi-Ujfalu . . . . .	» . . . . .	—	69.10	1.09	—	8.85	—	—	20.96
		644	445	7	—	57	—	—	135
Orsova 2 . . . . .	K.-Küküllő. . . . .	—	15.20	42.35	0.68	29.70	4.41	—	7.66
		3,381	514	1,432	23	1,004	159	—	249
Bessenyő . . . . .	Kr.-Szörény . . . . .	—	0.36	8.57	91.07	—	—	—	—
		280	1	24	255	—	—	—	—
Marmaros-Sziget 2 . . . . .	Liptó. . . . .	—	64.4	19.9	0.3	8.5	—	5.8	1.1
		10,852	6,968	2,163	38	929	—	639	115
Domonvölgy . . . . .	Máramaros. . . . .	—	31.51	3.75	58.71	0.08	—	—	5.95
		1,228	387	46	721	1	—	—	73
Erzsébet - Kossuth- falva (Soroksár) . . . . .	Pest . . . . .	—	16.39	77.34	5.65	—	0.03	—	0.59
	» . . . . .	7,541	1,237	5,832	426	—	2	—	44

A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát- szerb	ruthén	egyéb
Kis-Tétény . . . . .	Pest . . . . .	—	15.70	78.63	5.01	—	0.50	—	0.16
		599	94	471	30	—	3	—	1
		—	67.51	25.62	4.20	0.08	0.18	0.04	2.42
Uj-Pest 3 . . . . .	Pest . . . . .	11,668	7,876	2,989	490	3	20	4	286
		—	96.44	1.27	—	—	0.80	—	1.49
Csurgó . . . . .	Somogy . . . . .	3,231	3,116	41	1	—	24	1	48
		—	42.11	1.40	—	55.79	—	—	0.70
Apa-Nagyfalu . . . . .	Sz.-Doboka	855	360	12	—	477	—	—	6
		—	13.02	4.49	—	76.77	—	—	5.72
Csáki-Gorbó . . . . .	» . . . . .	891	116	40	—	684	—	—	51
		—	8.70	0.61	4.58	86.11	—	—	—
Kepeth . . . . .	Temes . . . . .	655	57	4	30	564	—	—	—
		—	27.91	1.09	—	71.00	—	—	—
Szinérszeg . . . . .	» . . . . .	824	230	9	—	585	—	—	—
		—	35.36	2.40	—	57.94	—	—	4.30
Maros-Ludas 2 . . . . .	T.-Aranyos	1,838	650	44	—	1,065	—	—	79
		—	3.19	6.74	89.68	—	—	—	0.39
Baán . . . . .	Trencsén . . . . .	2,818	90	190	2,527	—	—	—	11
		—	1.40	9.28	88.65	—	—	—	0.72
Csacza 2 . . . . .	» . . . . .	4,000	56	369	3,546	—	—	—	29
		—	—	3.49	95.86	—	—	—	0.65
Kraszna . . . . .	» . . . . .	460	—	16	441	—	—	—	3
		—	25.74	3.69	0.74	0.12	—	69.35	0.36
Királyháza . . . . .	Ugoesa . . . . .	1,651	425	61	12	2	—	1,145	6
		—	34.18	0.33	8.38	—	—	56.48	0.63
Baranya . . . . .	Ung . . . . .	632	216	2	53	—	—	357	4
		—	0.79	—	98.81	—	—	0.40	—
Hutta . . . . .	» . . . . .	507	4	—	501	—	—	2	—
		—	6.30	0.74	8.51	—	—	84.26	0.19
Ó-Kemenceze . . . . .	» . . . . .	540	34	4	46	—	—	455	1
		—	56.96	0.32	—	—	42.72	—	—
Molnári . . . . .	Zala . . . . .	618	352	2	—	—	264	—	—
		—	90.35	4.06	4.87	0.03	—	0.06	0.66
Mád . . . . .	Zemplén . . . . .	3,471	3,135	141	169	1	—	2	23
Összesen . . . . . 47									
<b>1882. évben állitattak :</b>									
Abrudbánya . . . . .	Alsó-Fehér . . . . .	—	36.18	1.92	0.42	60.65	—	—	0.83
		2,869	1,038	55	12	1,740	—	—	24
		—	51.45	2.64	0.88	41.20	—	0.08	3.75
Belényes . . . . .	Bihar . . . . .	2,614	1,345	69	23	1,077	—	2	98
		—	4.59	—	0.25	94.68	—	0.48	—
Esküllő . . . . .	» . . . . .	414	19	—	1	392	—	2	—



A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát- szerb	ruthén	egyéb
		—	12.01	—	—	87.43	—	—	0.56
Keszteg . . . . .	Bihar. . . .	358	43	—	—	313	—	—	2
		—	26.28	2.48	—	70.29	—	—	0.95
Vaskóh . . . . .	» . . . .	525	138	13	—	369	—	—	5
Vasztély puszta (Csabdihoz) . . .	Fehér. . . .	—	99.55	0.45	—	—	—	—	—
		1,100	1,095	5	—	—	—	—	—
		—	100.00	—	—	—	—	—	—
Dálnok 2 . . . . .	Háromszék	1,487	1,487	—	—	—	—	—	—
		—	23.13	26.91	0.29	43.59	0.15	—	5.93
Szászváros . . . . .	Hunyad . .	5,451	1,261	1,467	16	2,376	8	—	323
		—	2.72	—	—	91.31	—	—	5.97
Zajkány . . . . .	» . . . .	552	15	—	—	504	—	—	33
		—	1.36	19.09	79.42	—	—	—	0.13
Holics . . . . .	Nyitra . . .	5,292	72	1,010	4,203	—	—	—	7
		—	—	3.45	96.55	—	—	—	—
Kuzmicz. . . . .	» . . . .	316	—	11	305	—	—	—	—
		—	57.33	17.60	20.44	—	—	—	4.63
Vágvecse . . . . .	» . . . .	1,125	645	198	230	—	—	—	52
		—	0.18	6.47	93.06	—	—	—	0.29
Verbóc . . . . .	» . . . .	3,818	7	247	3,553	—	—	—	11
		—	99.16	0.24	0.48	—	—	—	0.12
Felső-Dabas 2 . . .	Pest . . . .	834	827	2	4	—	—	—	1
		—	6.06	91.27	1.96	—	—	—	0.71
Hidegkút 2 . . . . .	» . . . .	1,271	77	1,160	25	—	—	—	9
		—	52.70	0.95	0.08	45.84	—	—	0.43
Szinyérváralja . . .	Szatmár . .	3,691	1,945	35	3	1,692	—	—	16
		—	15.10	2.14	—	80.20	—	—	2.56
Nagy-Ilonda . . . .	Sz.-Doboka	702	106	15	—	563	—	—	18
		—	3.25	2.94	0.15	93.00	0.30	—	0.30
Varadia . . . . .	Temes . . .	3,266	106	96	5	3,039	10	—	10
		—	1.50	7.26	90.20	—	—	—	1.04
Dubnicz . . . . .	Trencsén . .	1,735	26	126	1,565	—	—	—	18
		—	71.56	—	—	18.53	—	—	9.91
Aranyos-Rákos . . .	T.-Aranyos	777	566	—	—	144	—	—	77
		—	50.85	0.33	—	38.96	—	—	9.86
Egerbegy . . . . .	» »	2,415	1,228	8	—	941	—	—	238
		—	46.43	0.91	—	40.31	—	—	12.35
Geresd . . . . .	» »	980	455	9	—	395	—	—	121
		—	96.81	—	—	2.90	—	—	0.29
Szent-László 2 . . .	» »	1,034	1,001	—	—	30	—	—	3
		—	21.26	0.98	0.13	76.51	—	—	1.12
Székely-Földvár . .	» »	715	152	7	1	547	—	—	8
		—	76.52	—	0.38	19.22	—	—	3.88
Várfalva . . . . .	» »	1,056	808	—	4	203	—	—	41
		—	16.09	—	83.57	—	—	—	0.34
Alsó-Németi . . . .	Ung . . . .	286	46	—	239	—	—	—	1

A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát- szerb	ruthén	egyéb
Nagy-Berezna . . .	Ung . . . .	—	13.79	10.93	16.82	—	—	57.87	0.59
		1,683	232	184	283	—	—	974	10
		—	11.27	13.25	69.60	—	—	—	5.88
Sztrajnya . . . . .	» . . . .	1,411	159	187	982	—	—	—	83
		—	0.59	99.41	—	—	—	—	—
Lapincs-Ujtelek . .	Vas . . . .	512	3	509	—	—	—	—	—
Összesen . . . 33									
<b>1883. évben állit- tattak :</b>									
		—	48.57	39.98	0.78	10.41	0.31	—	0.05
Magyar-Világos . .	Arad . . . .	1,931	938	772	15	201	4	—	1
		—	10.43	11.39	77.77	—	0.15	—	0.26
Ó-Paulis . . . . .	» . . . .	1,975	206	225	1,536	—	3	—	5
		—	4.53	21.73	72.90	—	—	—	0.84
Alsó-Kubin . . . . .	Árva . . . .	1,546	70	336	1,127	—	—	—	13
		—	0.30	2.70	97.00	—	—	—	—
Medzibogy . . . . .	» . . . .	331	1	9	321	—	—	—	—
		—	11.82	30.05	—	—	—	58.13	—
Alsó-Hrabonicz . .	Bereg . . . .	203	24	61	—	—	—	118	—
		—	95.40	0.30	0.30	—	—	4.00	—
Bucus . . . . .	» . . . .	325	310	1	1	—	—	13	—
		—	0.51	1.55	—	—	—	97.94	—
Dubina . . . . .	» . . . .	194	1	3	—	—	—	190	—
		—	0.18	14.03	—	—	—	85.61	0.18
Felső-Viznicze . .	» . . . .	556	1	78	—	—	—	476	1
		—	2.31	1.17	0.58	—	—	95.94	—
Hátmeg . . . . .	» . . . .	692	16	8	4	—	—	663	1
		—	7.20	0.21	0.10	—	—	92.18	0.31
Hosva 2 . . . . .	» . . . .	972	70	2	1	—	—	896	3
		—	—	5.78	—	—	—	92.44	1.78
Izvor . . . . .	» . . . .	225	—	13	—	—	—	208	4
		—	7.95	0.99	0.72	—	—	89.91	0.43
Klacsano . . . . .	» . . . .	704	56	7	5	—	—	633	3
		—	97.80	0.30	—	—	—	2.40	—
Macsola . . . . .	» . . . .	333	324	1	—	—	—	8	—
		—	56.55	24.45	0.89	0.08	0.02	17.09	0.92
Munkács . . . . .	» . . . .	9,644	5,453	2,358	86	8	2	1,648	89
		—	28.40	40.80	4.74	6.01	0.52	15.70	3.83
Palánka . . . . .	» . . . .	1,331	378	543	63	80	7	209	51
		—	96.39	2.41	—	0.40	—	0.40	0.40
Tivadar . . . . .	» . . . .	249	240	6	—	1	—	1	1



A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát- szerb	ruthén	egyéb
Végárdó . . . . .	Bereg . . . . .	—	99.78	—	0.22	—	—	—	—
		440	439	—	1	—	—	—	—
		—	7.24	—	0.48	—	—	—	92.28
Volócz . . . . .	» . . . . .	622	45	—	3	—	—	—	574
		—	6.28	85.09	—	—	—	—	8.63
Zsófiafalva . . . . .	» . . . . .	255	16	217	—	—	—	—	22
		—	20.73	4.79	0.23	70.08	—	—	0.25
Ó-Radna . . . . .	B.-Naszód . . . . .	3,088	640	148	7	2,164	—	—	8
		—	12.34	1.42	0.32	85.92	—	—	—
Nagy-Tótfalu . . . . .	Bihar . . . . .	632	78	9	2	543	—	—	—
		—	12.12	4.90	—	82.52	—	—	0.44
Alsó-Szombatfalva . . . . .	Fogaras . . . . .	675	82	33	—	557	—	—	3
		—	2.99	1.88	94.16	—	—	—	0.97
Tiszolcz . . . . .	Gömör . . . . .	3,511	105	66	3,306	—	—	—	34
		—	96.86	1.97	0.72	0.02	—	—	0.43
Hatvan . . . . .	Heves . . . . .	4,877	4,724	96	35	1	—	—	21
		—	2.14	0.47	95.84	—	—	—	1.55
Bakabánya . . . . .	Hont . . . . .	3,222	69	15	3,088	—	—	—	50
		—	54.16	0.40	—	40.22	—	—	5.22
Szucsák 2 . . . . .	Kolozs . . . . .	997	540	4	—	401	—	—	52
		—	7.24	12.78	—	0.03	—	—	79.78
Körösmező 2 . . . . .	Máramaros . . . . .	6,391	463	817	—	2	—	—	5,098
		—	13.41	58.34	0.08	23.85	—	—	4.32
Segesvár 2 . . . . .	N.-Küküllő . . . . .	8,788	1,178	5,127	7	2,096	—	—	380
		—	67.51	25.62	4.20	0.03	0.18	0.04	2.42
Ujpest . . . . .	Pest . . . . .	11,668	7,876	2,989	490	3	20	4	286
		—	89.51	10.00	—	—	—	—	0.49
Eszterháza . . . . .	Sopron . . . . .	410	367	41	—	—	—	—	2
		—	90.46	0.41	0.05	8.05	—	0.05	0.98
Szilágy-Cseli 2 . . . . .	Szilágy . . . . .	2,451	2,217	10	1	197	—	—	1
		—	86.19	—	0.33	13.32	—	—	0.16
Nagy-Paczal . . . . .	» . . . . .	608	524	—	2	81	—	—	1
		—	44.18	10.23	1.17	40.80	0.98	—	2.69
Gattája . . . . .	Temes . . . . .	2,044	902	209	24	834	20	—	55
		—	0.64	96.80	—	0.92	—	—	1.64
Német-Szt.-Mihály . . . . .	» . . . . .	1,407	9	1,362	—	13	—	—	23
		—	44.07	—	—	41.39	—	—	14.54
Aranyos-Polyána . . . . .	T.-Aranyos . . . . .	860	379	—	—	356	—	—	125
		—	71.56	—	—	18.53	—	—	9.91
Aranyos-Rákos . . . . .	» . . . . .	777	556	—	—	144	—	—	77
		—	49.25	0.36	0.18	39.45	—	—	10.76
Gyéres . . . . .	» . . . . .	1,338	659	5	2	528	—	—	144
		—	20.59	2.23	—	77.18	—	—	—
Offenbánya . . . . .	» . . . . .	986	203	22	—	761	—	—	—
		—	21.26	0.98	0.13	76.51	—	—	1.12
Székely-Földvár . . . . .	» . . . . .	715	152	7	1	547	—	—	8

A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt							
			magyar	német	tót	oláh	horvát- szerb	ruthén	egyéb	
Várfalva . . . . .	T.-Aranyos	—	76.52	—	0.38	19.22	—	—	3.88	
		1,056	808	—	4	203	—	—	41	
Alibunár . . . . .	Torontál . .	—	0.64	7.51	0.47	61.41	29.13	—	0.84	
		4,050	26	304	19	2,487	1,180	—	34	
Cs.-Milosó . . . . .	Trencsén . .	—	—	2.95	97.05	—	—	—	—	
		441	—	13	428	—	—	—	—	
Felső-Motesicz . . .	» . .	—	2.99	6.24	87.53	—	—	—	3.24	
		401	12	25	351	—	—	—	13	
Turi-Tridvori . . . .	» . .	—	0.58	0.47	98.37	—	—	—	0.58	
		859	5	4	845	—	—	—	5	
Turzovkai irtvá- nyok 4 . . . . .	» . .	—	0.20	1.37	97.77	—	—	—	0.66	
		6,952	14	95	6,797	—	—	—	46	
Turócz-Szent-Már- ton . . . . .	Turócz . .	—	4.40	16.14	77.79	—	—	—	1.67	
		2,341	103	378	1,821	—	—	—	39	
Falkócz . . . . .	Vas . . . . .	—	14.19	0.65	—	—	—	—	85.16	
		465	66	3	—	—	—	—	396	
Gederócz . . . . .	» . . . . .	—	1.27	7.01	—	—	—	—	91.72 <sup>1</sup>	
		157	2	11	—	—	—	—	144	
Gyanavla . . . . .	» . . . . .	—	—	0.33	—	—	—	—	99.67 <sup>1</sup>	
		307	—	1	—	—	—	—	306	
Mező-Laborcz . . . .	Zemplén . .	—	8.10	24.29	6.51	—	—	58.09	3.01	
		1,062	86	258	69	—	—	617	32	
Összesen . . . . .	58									
<b>1884. évben állit- tattak :</b>										
Verespatak . . . . .	Alsó-Fehér	—	41.70	1.10	—	57.02	—	—	0.18	
		3,439	1,434	38	—	1,961	—	—	6	
Gyurgyevo . . . . .	B.-Bodrog .	—	0.94	2.12	—	0.06	86.53	10.35	—	
		3,303	31	70	—	2	2,858	342	—	
Vihnye 2 . . . . .	Bars . . . . .	—	4.50	6.32	89.18	—	—	—	—	
		1,044	47	66	931	—	—	—	—	
Peszerény . . . . .	» . . . . .	—	2.92	0.58	96.50	—	—	—	—	
		514	15	3	496	—	—	—	—	
Beregszász . . . . .	Bereg . . . .	—	94.47	1.59	0.43	—	—	3.03	0.48	
		6,930	6,547	110	36	—	—	210	33	
Munkács . . . . .	» . . . . .	—	56.35	24.45	0.89	0.08	0.02	17.09	0.92	
		9,644	5,453	2,358	86	8	2	1,648	89	
Hukliva . . . . .	» . . . . .	—	1.93	0.96	—	—	—	96.84	0.27	
		728	14	7	—	—	—	705	2	

<sup>1</sup> Vend.



A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb
Oroszvég . . . . .	Bereg . . .	—	28.30	19.29	2.55	—	—	49.89	—
		940	266	181	22	—	—	469	2
		—	7.26	—	—	—	—	92.74	—
Ploszkó . . . . .	» . . .	234	17	—	—	—	—	217	—
		—	28.40	40.80	4.74	6.01	0.52	15.70	3.83
Várpalánka . . . . .	» . . .	1,331	378	543	63	80	7	209	51
		—	26.28	2.48	—	70.29	—	—	0.95
Vaskóh . . . . .	Bihar . . .	525	138	13	—	369	—	—	5
		—	52.55	1.08	—	46.27	—	0.05	0.10
Bácsfalu . . . . .	Brassó . . .	1,941	1,020	20	—	898	—	1	2
		—	56.92	—	—	43.08	—	—	—
Purkerez . . . . .	» . . .	2,038	1,160	—	—	878	—	—	—
		—	66.58	0.51	—	30.88	—	—	2.03
Tatrang . . . . .	» . . .	3,151	2,098	16	—	973	—	—	64
		—	49.73	1.74	—	46.85	—	—	1.68
Türkös . . . . .	» . . .	3,515	1,748	61	—	1,647	—	—	59
		—	12.14	4.90	—	82.52	—	—	0.44
Alsó-Szombatfalva .	Fogarás . .	675	82	33	—	557	—	—	3
		—	4.64	1.58	93.66	—	—	—	0.12
Korpona . . . . .	Hont . . . .	3,408	158	54	3,192	—	—	—	4
		—	2.32	0.14	—	92.18	—	—	5.36
Bajesd . . . . .	Hunyad . .	691	16	1	—	637	—	—	37
		—	22.55	11.34	—	60.11	—	—	6.00
Somogyom . . . . .	K.-Küküllő	767	173	87	—	461	—	—	46
		—	0.19	6.57	0.19	—	—	93.05	—
Bukócz . . . . .	Máramaros .	518	1	34	1	—	—	482	—
		—	62.80	5.46	—	0.42	—	30.31	—
Hosszumező . . . . .	» . . .	1,759	1,115	96	—	25	—	522	1
		—	23.30	19.86	2.66	0.05	—	54.00	0.13
Huszt 2 . . . . .	» . . .	6,228	1,451	1,237	166	3	—	3,363	8
		—	1.42	19.40	—	—	—	79.18	—
Iszka . . . . .	» . . .	634	9	123	—	—	—	502	—
		—	0.83	6.62	—	—	—	93.05	—
Kelecsény . . . . .	» . . .	604	2	40	—	—	—	562	—
		—	0.17	4.69	—	—	—	95.14	—
Lozánzska . . . . .	» . . .	597	1	28	—	—	—	568	—
		—	64.4	19.9	0.3	8.5	—	5.8	1.1
Máramaros-Sziget .	» . . .	10,852	6,968	2,163	38	929	—	639	115
		—	0.77	13.14	—	—	—	86.09	—
Ripinye . . . . .	» . . .	913	7	120	—	—	—	786	—
		—	0.76	2.84	95.08	—	—	—	1.32
Czerova . . . . .	Nyitra . . .	529	4	15	503	—	—	—	7
		—	0.10	8.21	90.99	—	—	—	0.70
Jablonicz . . . . .	» . . .	1,997	2	164	1,817	—	—	—	14
		—	0.33	3.46	95.66	—	—	—	0.55
Miava . . . . .	» . . .	10,018	33	347	9,583	—	—	—	55
		—	7.91	0.90	91.19	—	—	—	—
Nagy-Báb . . . . .	» . . .	556	44	5	507	—	—	—	—

A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb
Haraszti . . . . .	Pest . . . . .	—	18.08	81.14	0.22	—	—	—	0.61
		1,803	325	1,463	4	—	—	—	11
Erzsébet-Kossuth- falva . . . . .	» . . . . .	—	16.39	77.34	5.65	—	0.03	—	0.59
		7,541	1,237	5,832	426	—	2	—	44
		—	69.73	23.05	3.55	—	0.35	—	3.32
Kis-Pest 2 . . . . .	» . . . . .	1,688	1,177	389	60	—	6	—	56
		—	5.91	91.71	1.34	—	0.35	—	0.69
Promontor . . . . .	» . . . . .	4,193	248	3,845	56	—	15	—	29
		—	69.73	23.05	3.55	—	0.35	—	3.32
Szent-Lőrincz puszta	» . . . . .	1,688	1,177	389	60	—	6	—	56
		—	12.54	87.36	0.05	—	—	—	0.05
Taksony . . . . .	» . . . . .	2,010	252	1,756	1	—	—	—	1
		—	67.51	25.62	4.20	0.03	0.18	0.04	2.42
Ujpest . . . . .	» . . . . .	11,668	7,876	2,989	490	3	20	4	286
		—	2.32	97.00	0.37	—	—	—	0.31
Vörösvár . . . . .	» . . . . .	2,668	62	2,588	10	—	—	—	8
		—	96.07	2.59	0.98	—	—	—	0.36
Vajka . . . . .	Pozsony . . . . .	1,119	1,075	29	11	—	—	—	4
		—	21.36	4.55	—	67.65	—	—	6.44
Pánczéléch . . . . .	Sz.-Doboka	1,010	216	46	—	683	—	—	65
		—	11.82	61.63	3.88	8.14	11.05	—	3.48
Buziás . . . . .	Temes . . . . .	516	61	318	20	42	57	—	18
		—	10.87	37.08	0.29	50.30	1.06	0.01	0.39
Líppa . . . . .	» . . . . .	6,809	740	2,525	20	3,425	72	1	26
		—	0.06	0.80	—	99.14	—	—	—
Rakovicza . . . . .	» . . . . .	1,735	1	14	—	1,720	—	—	—
		—	50.75	—	—	45.39	—	—	3.86
Csegez . . . . .	T.-Aranyos	597	303	—	—	271	—	—	23
		—	41.38	0.09	—	53.20	—	—	5.33
Gerend-Keresztúr . . . . .	» »	1,126	466	1	—	599	—	—	60
		—	0.56	—	—	99.28	—	—	0.16
Hidas . . . . .	» »	1,250	7	—	—	1,241	—	—	2
		—	49.24	0.08	—	46.09	—	0.64	3.95
Mező-Bodon . . . . .	» »	1,241	611	1	—	572	—	8	49
Toroczkó - Szent- György . . . . .	» »	—	91.95	0.22	—	5.14	—	—	2.69
		894	822	2	—	46	—	—	24
		—	0.20	98.51	0.48	0.64	0.12	—	0.05
Franzfeld . . . . .	Torontál . . . . .	3,422	7	3,371	16	22	4	—	2
		—	0.50	0.74	95.55	—	—	—	3.21
Felső-Nasticz . . . . .	Trencsén . . . . .	405	2	3	387	—	—	—	13
Turzovkai irtvá- nyok 2 . . . . .	» . . . . .	—	0.20	1.37	97.77	—	—	—	0.66
		6,952	14	95	6,797	—	—	—	46
		—	58.54	3.54	0.26	0.12	—	36.94	0.60
Nagy-Szöllős . . . . .	Ugocsa . . . . .	4,185	2,450	148	11	5	—	1,546	25



A község neve	A megye neve	A népesség összes száma	Ezek közül anyanyelvre nézve volt						
			magyar	német	tót	oláh	horvát szerb	ruthén	egyéb
		—	86.71	10.70	0.31	—	—	2.12	0.16
Tisza-Ujlak 2 . . .	Úgocsa . . .	2,588	2,244	277	8	—	—	55	4
		—	1.80	—	94.23	—	—	3.97	—
Sáros-Remete . . .	Ung . . . . .	277	5	—	261	—	—	11	—
		—	4.41	3.03	92.56	—	—	—	—
Prékopa . . . . .	» . . . . .	363	16	11	336	—	—	—	—
		—	0.27	18.93	—	—	—	—	80.80
Kuzma . . . . .	Vas . . . . .	375	1	71	—	—	—	—	303
		—	3.98	2.06	0.03	—	—	93.76	0.17
Perlak 2 . . . . .	Zala . . . . .	3,444	137	71	1	—	—	3,229	6
		—	6.38	12.76	—	—	—	80.61	0.25
Stridó . . . . .	» . . . . .	392	25	50	—	—	—	316	1
		—	18.09	18.90	62.01	—	0.38	—	0.62
Nagy-Mihály 2 . . .	Zemplén . .	3,969	718	750	2,461	—	15	—	25
Összesen . . 68									

A 450 állami elemi népiskola 364 községben állítatott, a mennyiben 86 olyan község van, melyben kettő vagy annál több iskola is állítatott.

Időközben megszűntek: Hosszufalu, Halmi, Felső-Porumbák, Zsilvölgy, Sáros-Kőszeg, Petrozsény és Izvor.

## XVI. tábla.

Az állami elemi népiskolák az illető község nemzetisége szerint.  
Összegezés.

Mely évben állították az iskolák	magyar	német	tót	oláh	horvát	szerb	ruthén	vend	Összesen hány iskola állított
1873	18	3	10	16	1	2	—	2	52
1874	1	1	3	7	—	—	—	—	12
1875	12	3	3	7	—	1	—	—	26
1876	10	4	8	9	1	—	1	2 <sup>1</sup>	35
1877	1	2	1	2	—	—	—	—	6
1878	11	3	8	10	—	3	4	2	41
1879	29	1	11	12	1	—	3	1	58
1880	2	4	1	2	1	—	2	2	14
1881	9	8	7	15	—	—	8	—	47
1882	15	2	6	9	—	—	1	—	33
1883	20	5	12	6	—	—	12	3	58
1884	20	8	15	10	3	1	10	1	68
Összesen	148	44	85	105	7	7	41	13	450

<sup>1</sup> 1 olasz Fiunében.



1873		1874		1875		1876		1877		1878	
A megye neve	Hány	A megye neve	Hány	A megye neve	Hány	A megye neve	Hány	A megye neve	Hány	A megye neve	Hány
Alsó-Fehér . . .	5	Hunyad . . . . .	6	Szoln.-Doboka	8	Temes . . . . .	4	Kolozs . . . . .	1	Trencsén . . . . .	5
Szoln.-Doboka	4	Turóc . . . . .	3	Alsó-Fehér . . .	2	Hunyad . . . . .	3	Kr.-Szörény . . .	1	Alsó-Fehér . . . . .	4
Zemplén . . . . .	4	Alsó-Fehér . . . .	1	Hunyad . . . . .	2	Ung . . . . .	3	Liptó . . . . .	1	Vas . . . . .	4
Hunyad . . . . .	3	Bihar . . . . .	1	Vas . . . . .	2	Zala . . . . .	3	N.-Küküllő . . . .	1	Bereg . . . . .	4
Kolozs . . . . .	3	Fogarás . . . . .	1	Zala . . . . .	2	Bats . . . . .	2	Vas . . . . .	1	Hunyad . . . . .	3
Krassó-Szörény	3	Kolozs . . . . .	1	Zemplén . . . . .	1	Hort . . . . .	2	Zala . . . . .	1	Kolozs . . . . .	3
Brassó . . . . .	2	Kr.-Szörény . . . .	1	Arad . . . . .	1	Maros-Torda . . . .	2	Trencsén . . . . .	2	Bács . . . . .	2
Sáros . . . . .	2	Trencsén . . . . .	1	Beszl.-Naszód . . .	1	Maros-Torda . . . .	2	Trencsén . . . . .	2	Brassó . . . . .	2
Temes . . . . .	2	Zólyom . . . . .	1	Bihar . . . . .	1	Turóc . . . . .	2	Turóc . . . . .	2	Sz.-Doboka	2
Toronktál . . . . .	2	Összesen . . . . .	16	Brassó . . . . .	1	Beszl.-Naszód . . . .	1	Beszl.-Naszód . . . .	1	Abarj.-Torna . . . .	1
Turóc . . . . .	3	Megszűnt . . . . .	4	Nógrád . . . . .	1	Kolozs . . . . .	1	Liptó . . . . .	1	Kr.-Szörény . . . .	1
Vas . . . . .	2	Összes szapo- rodás . . . . .	12	Temes . . . . .	1	Liptó . . . . .	1	Sáros . . . . .	1	Maramaros . . . . .	1
Zala . . . . .	2			Toronktál . . . . .	1	Sáros . . . . .	1	Szabolcs . . . . .	1	Szabolcs . . . . .	1
Árva . . . . .	1			Ung . . . . .	1	Szabolcs . . . . .	1	Szatmár . . . . .	1	Szatmár . . . . .	1
Bács . . . . .	1			Zólyom . . . . .	1	Szatmár . . . . .	1	Szeben . . . . .	1	Temes . . . . .	1
Bihar . . . . .	1					Szoln.-Doboka	1	Szoln.-Doboka	1	T.-Aranjos . . . . .	1
Borsod . . . . .	1					Toronktál . . . . .	1	Toronktál . . . . .	1	Toronktál . . . . .	1
Háromszék . . . .	1					Zemplén . . . . .	1	Zemplén . . . . .	1	Udvartely . . . . .	1
Kis-Küküllő . . . .	1					Zólyom . . . . .	1	Zólyom . . . . .	1	Ung . . . . .	1
Liptó . . . . .	1					Fiume . . . . .	1	Fiume . . . . .	1	Zala . . . . .	1
Maros-Torda . . . .	1									Zemplén . . . . .	1
Nógrád . . . . .	1										
Szabolcs . . . . .	1										
Szatmár . . . . .	1										
Szepes . . . . .	1										
Tord.-Aranjos . . . .	1										
Ugocsa . . . . .	1										
Zólyom . . . . .	1										
Összesen . . . . .	52	Összesen . . . . .	12	Összesen . . . . .	26	Összesen . . . . .	35	Összesen . . . . .	6	Összesen . . . . .	41

1879	1880	1881	1882	1883	1884
A megye neve	A megye neve	A megye neve	A megye neve	A megye neve	A megye neve
Hány	Hány	Hány	Hány	Hány	Hány
Hunyad . . . . .	Pest . . . . .	Bereg . . . . .	Tord.-Aranyos	Bereg . . . . .	Pest . . . . .
6	4	8	7	16	9
Tord.-Aranyos . . . . .	Vas . . . . .	Pest . . . . .	Pest . . . . .	T.-Aranyos . . . . .	Máramaros . . . . .
6	3	6	4	6	8
Pest . . . . .	Bereg . . . . .	Trencsén . . . . .	Bihar . . . . .	Trencsén . . . . .	Bereg . . . . .
4	2	4	3	6	7
Kolozs . . . . .	Komárom . . . . .	Beszt.-Naszód	Ung . . . . .	Vas . . . . .	T.-Aranyos . . . . .
3	2	3	3	3	5
Szoln.-Doboka . . . . .	Trencsén . . . . .	Bihar . . . . .	Nyitra . . . . .	Szilágy . . . . .	Nyitra . . . . .
3	2	3	3	4	4
Turócz . . . . .	Beszt.-Naszód	Hunyad . . . . .	Háromszék . . . . .	Arad . . . . .	Zala . . . . .
3	1	3	2	2	4
Zemplén . . . . .	Borsod . . . . .	Ung . . . . .	Hunyad . . . . .	Arva . . . . .	Brassó . . . . .
3	1	3	2	2	4
Bereg . . . . .	Brassó . . . . .	Kr.-Szörény . . . . .	Alsó-Fehér . . . . .	Kolozs . . . . .	Bars . . . . .
3	1	2	1	2	3
Bács . . . . .	Kr.-Szörény . . . . .	Máramaros . . . . .	Fejér . . . . .	Máramaros . . . . .	Ugocsa . . . . .
2	1	2	2	2	3
Kr.-Szörény . . . . .	Máros-Torda . . . . .	Szoln.-Doboka	Szatmár . . . . .	N.-Küküllő . . . . .	Trencsén . . . . .
2	1	2	2	2	3
Liptó . . . . .	Nagy-Küküllő	Temes . . . . .	Szoln.-Doboka	Temes . . . . .	Temes . . . . .
2	1	2	2	2	3
Vas . . . . .	Szeben . . . . .	Tord.-Aranyos	Temes . . . . .	B.-Naszód . . . . .	Ung . . . . .
2	1	2	1	2	2
Alsó-Fehér . . . . .	Ugocsa . . . . .	Alsó-Fehér . . . . .	Trencsén . . . . .	Bihar . . . . .	Zemplén . . . . .
1	1	1	1	1	2
Arad . . . . .	Ung . . . . .	Kis-Küküllő	Vas . . . . .	Fogaras . . . . .	Alsó-Fehér . . . . .
1	1	1	1	1	1
Arva . . . . .	Zala . . . . .	Liptó . . . . .	Alsó-Fehér . . . . .	Gömör . . . . .	Bács-Bodrog . . . . .
1	1	1	1	1	1
Bars . . . . .	Zólyom . . . . .	Somogy . . . . .	Trencsén . . . . .	Heves . . . . .	Bihar . . . . .
1	1	1	1	Hont . . . . .	Fogaras . . . . .
Beszt.-Naszód . . . . .	Liptó . . . . .	Ugocsa . . . . .	Vas . . . . .	Hont . . . . .	Hont . . . . .
1	1	1	1	Pest . . . . .	Hont . . . . .
Győr . . . . .	Összesen . . . . .	Zala . . . . .	Összesen . . . . .	Sopron . . . . .	Hunyad . . . . .
1	25	Zemplén . . . . .	47	Torontál . . . . .	Hunyad . . . . .
Háromszék . . . . .	Megszűnt . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Torontál . . . . .	Kis-Küküllő . . . . .
1	11	14	33	Turócz . . . . .	Kis-Küküllő . . . . .
Hont . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Zemplén . . . . .	Pozsony . . . . .
1	14	14	47	Összesen . . . . .	Pozsony . . . . .
Kis-Küküllő . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Sz.-Doboka . . . . .
1	14	14	47	Összesen . . . . .	Sz.-Doboka . . . . .
Máramaros . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Torontál . . . . .
1	14	14	47	Összesen . . . . .	Torontál . . . . .
Maros-Torda . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Vas . . . . .
1	14	14	47	Összesen . . . . .	Vas . . . . .
Nógrád . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
1	14	14	47	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
Pozsony . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
1	14	14	47	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
Somogy . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
1	14	14	47	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
Szepes . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
1	14	14	47	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
Szilágy . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
1	14	14	47	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
Szatmár . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
1	14	14	47	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
Trencsén . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
1	14	14	47	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
Udvarhely . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
1	14	14	47	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .	Összesen . . . . .
58	14	47	33	58	68



## A népiskolák kiadása.

Mely évben	Az iskolák évi kiadása volt				Az iskolák kiadásából átlag esett				
	rendes tanítók		segéd-tanítók		dolgoi szűkség- letekre	összesen	egy-egy rendes tanítóra	egy-egy segéd- tanítóra	dolgoi szűk- ségekre
	fizetésére								
1869	3,413,048		—		347,175	3,760,123	—	191,7	—
1870	—		—		—	—	—	—	—
1871	—		—		—	—	—	—	—
1872	4,186,447	213,475	672,349	5,072,271	253,5	121,9	—	—	—
1873	5,433,994	230,020	1,705,879	7,369,893	309,9	111,6	—	—	—
1874	5,942,950	313,294	1,391,999	7,848,243	334,7	168,9	—	—	—
1875	5,891,647	321,959	1,206,792	7,420,398	331,1	156,2	—	—	—
1876	6,284,161	348,447	1,272,861	7,905,469	349,5	162,5	—	—	—
1877	6,647,655	396,522	1,416,541	8,460,718	354,4	202,5	—	—	—
1878	6,953,751	462,134	1,357,293	8,873,178	331,05	212,05	—	—	—
1879	7,101,989	548,116	1,889,713	9,539,818	352,5	239,5	—	—	—
1880	7,346,582	639,366	3,071,201	10,057,149	367,75	212,62	—	—	—
1881	7,841,924	666,492	2,135,194	10,643,610	408,34	250,84	—	—	—
1882	8,446,329	795,068	2,514,228	11,755,625	436,48	260,38	—	—	—
1883	8,719,208	839,400	2,628,217	12,186,825	438,5	270,6	—	—	—
1884	9,055,010	834,100	3,028,363	12,917,473	446,55	287,25	—	—	—

## XX. tábla.

## Az iskolai épületek.

Mely évben	Az iskolák összes száma	Az iskolák kö- zül el volt he- lyezve		A tantermek száma összesen	Hány tanító számá- ra volt lakás termé- szetben	Hány faiskola volt összesen	Hány iskolakert volt összesen	Hány iskola birt tornahelyiséggel	Hány % az iskolák- nak birt tornahé- lyiséggel
		saját ház- ban	bérházban						
1869	$\frac{13,798}{100}$	92,30	—	—	—	—	—	—	—
1870	$\frac{14,032}{100}$	—	—	—	—	—	—	—	—
1871	$\frac{14,550}{100}$	—	—	—	—	—	—	—	—
1872	$\frac{15,246}{100}$	88,06	—	—	—	—	—	—	—
1873	$\frac{15,445}{100}$	13,425	1,478	18,539	14,244	5,462	8,582	2,961	19,42
1874	$\frac{15,389}{100}$	87,51	—	—	—	—	—	—	—
1875	$\frac{15,282}{100}$	13,516	1,827 <sup>1</sup>	19,652	15,432	6,033	9,433	3,335	21,59
1876	$\frac{15,388}{100}$	89,63	—	—	—	—	—	—	—
1877	$\frac{15,486}{100}$	13,792	1,598	20,098	15,449	6,457	10,018	3,447	22,40
1878	$\frac{15,675}{100}$	89,91	—	—	—	—	—	—	—
1879	$\frac{15,715}{100}$	13,750	1,538	20,408	15,670	6,573	6,839	3,759	24,60
1880	$\frac{15,824}{100}$	90,77	—	—	—	—	—	—	—
1881	$\frac{15,922}{100}$	13,967	1,421	20,695	15,721	6,917	4,638	3,829	24,88
1882	$\frac{16,090}{100}$	91,30	—	—	—	—	—	—	—
1883	$\frac{16,205}{100}$	14,139	1,347	20,909	15,895	7,708	4,459	4,380	28,28
1884	$\frac{16,205}{100}$	91,10	—	—	—	—	—	—	—
		14,280	1,395	21,266	15,886	7,966	4,945	4,960	31,64
		89,91	—	—	—	—	—	—	—
		14,129	1,586	21,592	16,352	8,732	5,559	5,793	36,86
		90,69	—	—	—	—	—	—	—
		14,350	1,474	21,838	16,691	9,006	7,205	6,183	39,07
		90,93	—	—	—	—	—	—	—
		14,478	1,444	22,291	16,964	9,064	7,498	6,293	39,53
		91,40	—	—	—	—	—	—	—
		14,576	1,417	22,661	17,453	9,084	8,281	6,576	41,12
		91,19	—	—	—	—	—	—	—
		14,673	1,417	22,858	17,358	10,102	9,077	6,756	41,99
		90,85	—	—	—	—	—	—	—
		14,722	1,483	23,152	17,606	10,521	9,433	7,354	45,38

<sup>1</sup> A hiányt a 202 fel nem számított zűgiskola okozza.



XIX. tábla.**A népiskolák**

Mely évben	Az iskolák évi jövedelme kitett forintokban			Az iskolák jövedelme származott	
	készpénzben	termények- ben pénz- értékre átszámítva	összesen	ingatlan vagyon jöve- delméből	tőkepénz- kamataiból
<i>a) Abszolút számokban:</i>					
1869	3.068,970	691,153	3.760,123	151,054	77,075
1870	—	—	—	—	—
1871	—	—	—	—	—
1872	4.038,468	1.033,803	5.072,271	340,295	99,016
1873	5.585,245	1.784,648	7.369,893	419,145	327,906
1874	5.802,728	2.045,515	7.848,243	618,235	195,894
1875	5.637,062	1.783,336	7.420,398	514,628	173,395
1876	5.949,191	1.956,278	7.905,469	576,759	199,938
1877	6.532,258	1.928,460	8.460,718	630,807	206,988
1878	6.942,886	1.930,292	8.873,178	667,434	228,047
1879	7.531,634	2.008,184	9.539,818	716,452	284,046
1880	7.754,643	2.302,506	10.057,149	823,335	311,238
1881	8.120,023	2.523,587	10.643,610	1.098,810	344,066
1882	8.672,596	3.083,029	11.755,625	1.649,931	352,055
1883	8.920,637	3.266,168	12.186,825	1.849,740	358,235
1884	9.457,982	3.459,491	12.917,473	2.007,146	379,863
<i>b) Százalékokban:</i>					
1869	81.62	18.38	100	4.02	2.05
1870	—	—	—	—	—
1871	—	—	—	—	—
1872	79.62	20.38	100	6.71	1.95
1873	75.78	24.22	100	5.69	4.45
1874	73.94	26.06	100	7.88	2.50
1875	75.97	24.03	100	6.93	2.34
1876	75.26	24.74	100	7.30	2.53
1877	77.21	22.79	100	7.45	2.45
1878	78.25	21.75	100	7.52	2.58
1879	78.95	21.05	100	7.51	2.98
1880	77.11	22.89	100	8.19	3.10
1881	76.29	23.71	100	10.32	3.23
1882	73.77	26.23	100	14.03	2.99
1883	73.19	26.81	100	15.18	2.94
1884	73.22	26.78	100	15.54	2.94

XIX. tábla.

## jövedelme.

Az iskolák jövedelme származott					
tandíjból	segélyekből, névszerint				összesen
	államiból	községiből	egyháziból	egyéb forrásból	
<i>a) Abszolút számokban:</i>					
503,843	40,772	1.993,527	778,482	215,370	3.760,123
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
572,464	182,586	1.898,813	1.126,602	852,495	5.072,271
779,126	445,279	2.818,814	1.711,837	867,786	7.369,893
948,382	591,945	2.961,155	2.012,281	520,351	7.848,243
985,226	399,983	2.700,242	2.070,658	576,266	7.420,398
1.003 554	490,882	3.037,223	2.030,436	566,677	7.905,469
1.153,353	498,279	3.258,410	2.198,593	514,288	8.460,718
1.199,230	606,005	3.217,841	2.443,402	511,219	8.873,178
1.318,513	637,313	3.516,873	2.523,975	542,646	9.539,818
1.392,327	689,370	3.583,114	2.543,698	714,064	10.057,149
1.489,825	793,505	3.571.337	2.690,311	655,666	10.643,610
1.518,691	923,667	3.622,569	2.907,407	781,305	11.755,625
1.601,178	1.065,682	3.696,753	2.882,057	733,180	12.186,825
1.679,491	1.245,742	4.060,715	2.873,487	671,029	12.917,473
<i>b) Százalékokban:</i>					
13.40	1.08	53.02	20.70	5.73	100.00
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
11.29	3.60	37.44	22.21	16.80	100.00
10.57	6.04	38.25	23.23	11.77	100.00
12.09	7.54	37.73	25.63	6.63	100.00
13.28	5.39	36.39	27.90	7.77	100.00
12.69	6.21	38.42	25.68	7.17	100.00
13.63	5.89	38.51	25.99	6.08	100.00
13.51	6.83	36.26	27.54	5.76	100.00
13.82	6.68	36.86	26.46	5.69	100.00
13.84	6.85	35.63	25.29	7.10	100.00
14.00	7.46	33.55	25.28	6.16	100.00
12.92	7.86	30.82	24.73	6.65	100.00
13.14	8.74	30.33	23.65	6.02	100.00
13.00	9.64	31.44	22.25	5.19	100.00



**XXI. tábla. A tanítóképezdek száma és jellege.**

Mely évben	A tanítóképezdek összes száma	Ezek közül		Jellegre nézve volt														
		férfi	nő	állami			felekezeti összesen			római kathol.			görög kath.	görög kel.	ágost. evang.	helyvét reform.	mózes vallásu	magán
				férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen						
1869	45	38	7	4	1	5	34	6	40	14	6	20	2	3	9	3	1	—
1870	46	39	7	5	1	6	34	6	40	14	6	20	4	3	9	3	1	—
1871	57	47	10	13	4	17	34	6	40	14	6	20	4	3	9	3	1	—
1872	60	50	10	15	4	19	35	6	41	15	6	21	4	3	9	3	1	—
1873	57	47	10	15	4	19	32	6	38	14	6	20	4	3	7	3	1	—
1874	58	48	10	16	4	20	32	6	38	14	6	20	4	3	7	3	1	—
1875	60	49	11	16	4	20	33	7	40	14	7	21	4	3	8	3	1	—
1876	63	49	14	16	6	22	33	8	41	14	8	22	4	3	8	3	1	—
1877	65	51	14	16	6	22	35	8	43	14	8	22	4	3	9	4	1	—
1878	68	51	17	16	6	22	35	11	46	14	8	22	4	4 <sup>1</sup>	9	4	1	2 <sup>2</sup>
1879	67	51	16	16	6	22	35	10	45	14	8	22	4	4 <sup>1</sup>	9	4	1	1 <sup>2</sup>
1880	69	53	16	18	6	24	35	10	45	14	8	22	4	4 <sup>1</sup>	9	4	1	1 <sup>2</sup>
1881	72	54	18	18	7	25	36	10	46	14	9	23	4	4	9	4	1	1 <sup>2</sup>
1882	71	54	17	18	6	24	36	11	47	14	9	23	4	4 <sup>1</sup>	10	4	1	1 <sup>2</sup>
1883	70	54	16	18	6	24	36	10	46	14	9	23	4	3 <sup>1</sup>	10	4	1	1 <sup>2</sup>
1884	70	54	16	18	6	24	36	10	46	14	9	23	4	4 <sup>1</sup>	10	4	1	—

A görög keleti tanítóképezdek között van mindenütt egy tanítónőképezde is, mely azonban a férfi képezdével közös.

<sup>1</sup> Tanítónőképezde.

**XXII. tábla. A tanítóképezdek tanítók és növendékek szerint.**

Mely évben	A növendékek száma			A tanárok és tanítók száma	Egy intézetre jut hány tanuló	Kiadatott összesen hány oklevél	Hány oklevél adatott ki az iskolák jellege szerint és pedig										
	összesen	férfi	nő				állami iskolák	róm. kath.	görög kath.	görög kel.	ágost. evang.	hely. ref.	mózes vall.	magán			
1869	1,144	—	—	219	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1870	1,556	1,386	170	271	5.9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1871	2,139	1,792	347	510	8.9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1872	2,097	1,687	410	516	8.6	—	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1873	2,471	1,877	594	510	8.9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1874	2,651	1,905	746	486	8.4	—	363	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1875	2,939	2,081	858	515	8.6	835	378	330	78	29	4	16	—	—	—	—	—
1876	3,379	2,391	988	559	8.9	757	366	221	86	31	35	18	—	—	—	—	—
1877	3,991	2,853	1,138	636	9.8	1,105	456	439	57	51	74	28	—	—	—	—	—
1878	4,322	3,070	1,252	613	9.1	1,295	545	417	52	103	69	71	38	—	—	—	—
1879	4,331	3,060	1,271	610	9.1	1,341	585	395	49	79	109	106	18	—	—	—	—
1880	4,333	3,050	1,283	617	8.9	1,224	531	389	29	87	55	96	33	4	—	—	—
1881	4,111	2,950	1,161	631	8.8	1,365	579	444	61	83	76	106	16	—	—	—	—
1882	3,988	2,963	1,025	640	9.1	1,400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1883	3,923	2,878	1,045	674	9.6	1,049	345	414	80	60	42	77	31	—	—	—	—
1884	3,632	2,641	991	641	9.2	1,187	492	349	62	108	48	94	34	—	—	—	—

A tanárok száma az első években azért oly nagy, mert az ágostai képezdekben középiskolai tanárok is szerepelnek tanítóképezdei tanárokként.

XXIII. tábla.

A tanítóképezdek jelleg és oktatási nyelv szerint.

Mely évben	Állami			Róm. kath.		Görög kath.			Gör. keleti			Ágostai evang.			Hélvét ref.		Mózes vall.		Magán						
	magyar	magyarral vegyes	összesen	magyar	magyar-ném.	összesen	román	magyarral vegyes	összesen	román	szerb	összesen	magyar	összesen	magyar	összesen	magyar	összesen	magyar	román	szerb	magyarral vegyes	összesen		
1880	23	1	24	21	2	23	2	2	4	2	2	4	3	5	1	9	4	4	1	1	52	4	2	6	69
1881	25	—	25	21	3	24	1	3	4	2	2	4	3	5	1	9	4	4	1	1	55	3	2	7	72
1882	24	—	24	21	2	23	3	1	4	2	2	4	4	5	1	10	4	4	1	1	56	2	2	4	70
1883	24	—	24	22	1	23	2	2	4	2	2	4	5	4	1	10	4	4	1	1	56	4	2	4	70
1884	24	—	24	21	2	23	1	3 <sup>1</sup>	4	2	2	4	4	5	1	10	4	4	1	1	56	5	3	4	70

<sup>1</sup> 2 csak magyar.

Kisdödvöket képző intézet Magyarországon kettő van, ut. m.: Az egyik az orsz. kisdödvői egyetér, a másik a közp. Fröbel nőegylet, Budapestben, tannyelve magyar; a kettőnek összesen 94 növendéke volt.



## XXIV. tábla.

## A kisdédők.

Mely évben	A kisdéd- órok összes száma	községi	állami	róm. kathol.	görög kel.	ágost. evang.	helyvét	izraelita	egyleti	magán	A bejáró gyerme- kek száma	A tanítók összes száma
1869	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1870	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1871	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1872	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1873	173	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1874	190	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1875	198	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1876	215	—	2	28	—	—	5	5	73	40	18,624	315
1877	211	—	—	30	—	2	3	3	53	49	18,999	336
1878	238	61	1	39	—	3	4	5	64	62	23,251	397
1879	257	68	1	23	—	2	4	4	86	66	25,244	390
1880	278	78	2	35	1	4	4	5	78	72	29,782	419
1881	309	62	1	70	alapítványi 31	6	4	6	80	49	31,304	488
1882	321	59	2	50	31	—	7	—	90	89	32,435	485
1883	346	59	4	49	31	2	7	7	97	90	36,228	514
1884	364	63	7	64	15	4	7	9	114	81	36,972	552